

Ministerul Infrastructurii
și Dezvoltării Regionale
al Republicii Moldova

Agenția de
Dezvoltare Regională
Centru

Coordonat:

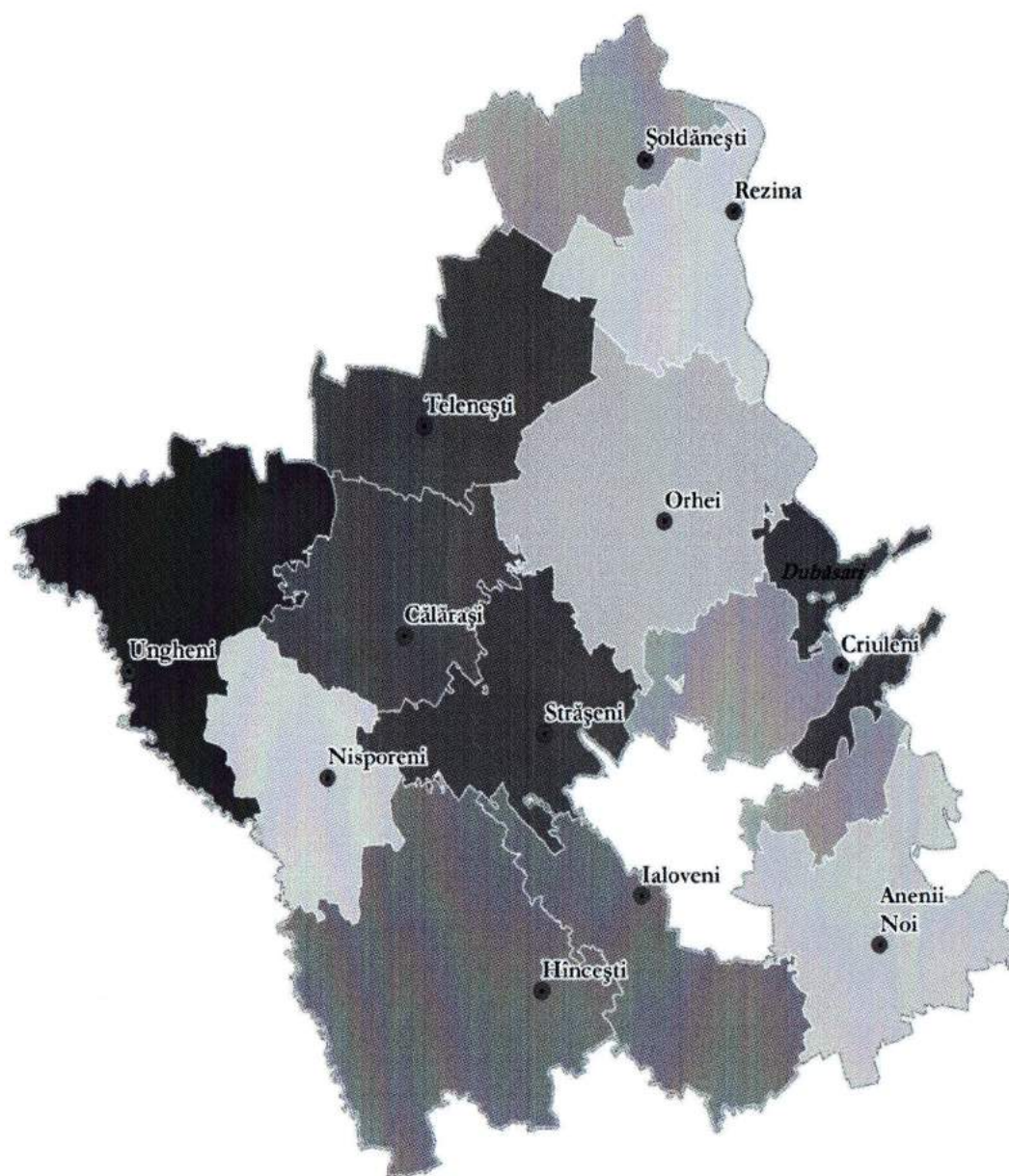
Ana MARDARE,

Secretar de stat, MIDR

nr. _____ din _____ 2023
” ” _____ 2023

RAPORT
privind progresul implementării
PROGRAMULUI OPERAȚIONAL
REGIONAL CENTRU
2022 – 2024

Perioada de raportare
ianuarie - decembrie 2022

REGIUNEA DE DEZVOLTARE CENTRU 2022

CUPRINS

Abrevieri	4
Sumar Executiv	5
Introducere	11
Principalele rezultate ale implementării POR Centru în perioada de raportare:	
Realizări POR Centru la nivel de obiective generale și direcții prioritare	14
Obiectiv general 1 Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RDC	14
Direcția prioritară 1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității RDC; Revitalizare urbană	14
Direcția prioritară 1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în RDC	16
Direcția prioritară 1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în RDC	20
Direcția prioritară 1.4 Cooperarea regională și transfrontalieră	20
Obiectiv General 2 Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC	22
Direcția prioritară 2.1 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivelul RDC	22
Direcția prioritară 2.2 Dezvoltarea infrastructurii de sprijin a afacerilor la nivelul RDC	28
Direcția prioritară 2.3 Sprijinirea procesului de adaptare a RDC la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor	29
Obiectiv general 3 Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională	30
Direcția prioritară 3.1 Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională	31
Direcția prioritară 3.2 Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională	32
Direcția prioritară 3.3 Dezvoltarea de capacități ale APL din RDC în domenii relevante politicii de dezvoltare regională	33
Provocări și riscuri	34
Lecții învățate și Bune practici	34
Concluzii	35

Anexe:

Anexa 1. Monitorizarea mijloacelor financiare pentru anul 2022;

Anexa 2. Raport privind dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR Centru, membrilor CRD Centru și reprezentanților APL din Centru în perioada ianuarie - decembrie 2022;

ABREVIERI

AAS	Aprovizionare cu apă și sanitație
ADR	Agenție de dezvoltare regională
APL	Administrația Publică Locală
CRD	Consiliu Regional pentru Dezvoltare
CNCDR	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
CNCDRL	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
DR	Dezvoltare regională
EE	Eficiență Energetică
FEN	Fondul Ecologic Național
FNDR	Fondul Național de Dezvoltare Regională
FNDRL	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
FR	Fondul Rutier
GIZ	Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IDAM	Indicele de Deprivare al Ariilor Mici
MADRM	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
PNDOPC	Programul Național de Dezvoltare a Orașelor-Poli de creștere
ONDRL	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RUDISP	Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice
SAT	Sporirea atractivității turistice
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
UE	Uniunea Europeană

Sumar Executiv

Per ansamblu, în cadrul perioadei de raportare (ianuarie - decembrie 2022) au fost atinse următoarele progrese la capitolul implementarea Programului Operațional Regional Centru, a proiectelor, precum și în atragerea investițiilor.

Principalele provocări și constrângeri au constat în asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională; insuficiența resurselor financiare, atât din partea APL în asigurarea contribuției de finanțare a proiectelor, cât și a cetățenilor din RDC pentru achitarea tarifelor la serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare și management al deșeurilor solide, fapt ce afectează sustenabilitatea investițiilor; nivelul scăzut de implicare instituțională, procedurile repetate de achiziții publice, impactul negativ în urma situației epidemiologice, precum și insuficiența surselor financiare alocate din FNDRL pentru implementarea Documentului Unic de Program;

Echipa ADR Centru și-a intensificat tempoul stabilit, spre sfârșitul anului de implementare 2022, contrar provocărilor de ordin pandemic și economic, care au inițiat stagflația, ceea ce semnifică creșteri de prețuri pentru produsele de consum și materialele de construcții, resursele energetice, precum și stagnarea activității agenților economici. Ca efect a acestui fenomen, s-au tergiversat procedurile de licitații publice pentru inițierea lucrărilor de construcții a obiectivelor din cadrul proiectelor de dezvoltare regională.

Activitatea Agenției s-a desfășurat în modul prevăzut de planul general de acțiuni pentru 2022 privind implementarea POR Centru 2022-2024.

Eforturile Agenției au fost axate în mare parte pe realizarea obiectivelor de Dezvoltare Regională, și anume - asigurarea activității de planificare și cooperare, management integrat al proiectelor, monitorizări și evaluări; dezvoltarea capacităților actorilor implicați, activități administrative, financiare și de comunicare.

Raportul privind implementarea POR Centru 2022-2024 aferent perioadei ianuarie–decembrie 2022 prezintă o analiză a progresului realizării Programului, evidențiind evoluția indicatorilor socio-economici la nivel de regiune și a principalelor rezultate obținute în urma măsurilor planificate pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională. Eforturile au fost concentrate pe activități menite să stimuleze potențialul Regiunii, să elimine constrângerile fundamentale și să realizeze cele mai importante acțiuni cu impact multiplu asupra diverselor sectoare. Măsurile de intervenție vizează atât programele și fondurile naționale, precum și cele oferite de donatorii și parteneri de dezvoltare.

Astfel, obiectivul general stabilit este Sprijinirea creșterii competitivității și dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Centru, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor din Regiune.

Obiectivele generale prevăd un set de măsuri, care catalizează intervențiile pe direcții prioritare, contribuind la creșterea sectoarelor capabile să amplifice eforturile de dezvoltare regională. Acestea sunt:

1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RDC;
2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC;

3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională;

Documentul unic de program (DUP) 2022-2024, avizat de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR) la 03.12.2021 și aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 23 din 12.01.2022 include 17 proiecte de dezvoltare regională pentru Regiunea de Dezvoltare Centru, planificate pentru a fi implementate în următorii 3 ani.

Prin decizia CNCDR nr. 05/22 din 28.02.2022 cu privire la aprobarea actualizărilor costurilor ale proiectelor prioritare de dezvoltare regională incluse în Planul anual de finanțare pentru anul 2022, au fost aprobate spre finanțare **17 proiecte** investiționale, conform **Tabelului nr. 1**. Totodată, conform Deciziei CNCDR nr.21/22 din 22.12.2022, a fost aprobată redistribuirea mijloacelor financiare ale Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală pentru anul 2022.

Tabelul nr. 1					
Nr. d/o	Denumirea proiectului	Domeniul de intervenție	Costul total al proiectului	Suma solicitată din FNDRL	Contribuția beneficiarului/partenerilor
1.	Dezvoltarea Grădinii Botanice ca destinație ecoturistică	SAT	2 222 222,22	2 222 222,22	0,00
2.	Consolidarea, conservarea și dezvoltarea infrastructurii turistice din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”	SAT	29 000 000,00	29 000 000,00	0,00
3.	*Dezvoltarea atractivității turistice în comunitățile de pe Platoul Coșnița și orașul Criuleni	SAT	20 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00
4.	Anenii Noi – Hub național de turism sportiv	SAT	26 052 470,00	23 377 193,96	2 675 276,04
5.	Valorificarea potențialului turistic al regiunii de centru a Republicii Moldova (raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)	SAT	17 274 080,72	15 546 672,72	1 727 408,00
6.	Crearea unei zone de agrement pentru sporirea calității vieții locuitorilor din or. Ialoveni	RUDISP	8 776 040,00	7 704 353,88	1 071 686,12
7.	Construcția apeductului magistral Sărata-Răzeși–Voinescu–Mingir, raionul Hîncești	AAS	22 513 180,00	20 261 862,00	2 251 318,00

8.	Reabilitarea și extinderea apeductului magistral Zagarancea–Cornești	AAS	31 501 050,00	28 339 069,10	3 161 980,90
9.	Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția apeductului de interconexiune a râului Prut – s. Măcărești cu apă potabilă pentru 13 localități din raioanele Nisporeni și Ungheni	AAS	62 159 050,00	55 767 980,80	6 391 069,20
10.	Sistem de canalizare pentru 7 localități și conectarea la stația de pompare/epurare din Strășeni	AAS	3 333 333,33	3 000 000,00	333 333,33
11.	Apeduct magistral pentru localitățile: Văsieni, Ulmu (etapa 3) și Costești, Pojăreni (etapa 4)	AAS	3 333 333,33	3 000 000,00	333 333,33
12.	Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, etapa I	AAS	64 075 070,00	57 667 563,00	6 407 507,00
13.	Apeduct Prut – Nisporeni. Evacuarea apelor reziduale ale or. Nisporeni (etapele a II-a și a III-a) și com. Vărzărești	AAS	46 031 280,00	41 131 848,65	4 899 431,35
14.	Sisteme regionale „Apă-Canal” – garanția sănătății noastre	AAS	18 435 800,00	16 592 220,00	1 843 580,00
15.	Îmbunătățirea nivelului de trai în localitățile raioanelor Călărași și Strășeni prin asigurarea accesului populației la sistemele centralizate de canalizare	AAS	30 926 170,00	27 833 553,00	3 092 617,00
16.	Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția sistemelor de apă potabilă și de canalizare, regionalizarea serviciilor comunale în satele din lunca râului Lăpușnița, raionul Hîncești	AAS	2 100 000,00	2 100 000,00	0,00
17.	“Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”	AAS	555 025 130,00	55 025 130,00	500 000 000,00

*Notă: Proiectul ”Dezvoltarea atractivității turistice în comunitățile de pe Platoul Coșnița și orașul Criuleni”, inclus în DUP 2022-2024, selectat în cadrul concursului de propuneri de proiecte, a fost retras din finanțare în urma solicitării applicantului.

Programul "Satul European" (ediția martie 2022):

O activitate importantă și ambițioasă în care s-a cerut implicarea maximă a echipei ADR Centru a fost procedura de colectare și evaluare administrativă a cererilor de finanțare din cadrul "Concursului de selectare a proiectelor de dezvoltare locală (ediția martie 2022)".

În conformitate cu HG 152 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală, lansat de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, cu Deciziile CNCDDL nr. 06/122 din 18.03.2022 *Cu privire la aprobarea Ghidului de aplicare la Concursul de selectare a proiectelor de dezvoltare locală* și nr. 07/122 din data de 18.03.2022 *Cu privire la organizarea Concursului pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor de dezvoltare locală propuse spre finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală*, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR), de comun cu Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR), în perioada 23 martie – 01 aprilie 2022, au organizat procesul de informare și instruire a potențialilor aplicanți în conformitate cu cerințele Ghidului și au asigurat aplicarea prevederilor acestuia.

Imediat după lansarea acestuia, în fiecare regiune de dezvoltare au fost inițiate sesiuni de informare și consultanță pentru potențialii aplicanți în vederea pregătirii și completării calitative a Cererilor de finanțare. În RDC în perioada 24.03-31.03.2022 au fost organizate 6 sesiuni de instruire în format online și fizic, care au reunit aproximativ 360 de reprezentanți ai primăriilor din RDC, ce au fost instruiți pentru a aplica la Concursul de propuneri de proiecte pentru dezvoltare locală în cadrul Programului Național „Satul European”. Totodată, au fost oferite peste 393 consultări fizice și telefonice potențialilor aplicanți privind procedurile, modul de aplicare, aspectele tehnice ale Concursului.

În perioada 22.03-20.04.2022, ADRC a asigurat recepționarea a 338 dosare de cereri de finanțare de la reprezentanții APL de nivelul I din RDC și suburbiile Mun. Chișinău, conform următoarelor domenii de intervenție:

Domeniul de intervenție 1. "Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale"
Măsura 1.1 „Construcția/extinderea/reabilitarea/modernizarea sistemelor de alimentare cu apă, de epurare a apei și de canalizare, destinate obiectivelor publice de interes local”
Măsura 1.2 „Instalarea iluminatului public”
Măsura 1.3 „Elaborarea Planurilor Urbanistice Generale”
Domeniul de intervenție 2. „Construcția și renovarea infrastructurii sociale”
Măsura 2.1 „Construcția, renovarea/reabilitarea clădirilor publice, inclusiv prin măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice (creșterea performanței energetice) a clădirilor publice”
Măsura 2.2 „Instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resurse regenerabile”

Măsura 2.3 „Construcția, reconstrucția edificiilor sportive, inclusiv a edificiilor destinate dezvoltării serviciilor sociale destinate populației din grupurile social vulnerabile (centre de îngrijire pentru copii, persoane în etate și persoane cu necesități speciale), inclusiv a infrastructurii medicale.”

Măsura 2.4 „Restaurarea / reabilitarea / reconstituirea / conservarea monumentelor / structurilor istorice specifice pentru arhitectura rurală tradițională într-o anumită zonă, destinate unor scopuri publice, inclusiv monumente de for public”

Evaluarea administrativă a fost realizată în baza cerințelor Ghidului de aplicare la concursul de propuneri de proiecte de dezvoltare locală pentru finanțare din FNDRL (conform criteriilor de evaluare din Formularul 7):

1. *evaluarea conformității* – dacă notele conceptuale au fost aplicate în termenii și condițiile solicitate;
2. *evaluarea eligibilității* – au fost examinate aspecte de eligibilitatea din punct de vedere a localizării, alocațiilor financiare eligibile, perioade de implementare;

Fiecărei cereri de finanțare i s-a atribuit un cod unic de identificare, stabilit conform Instrucțiunii de atribuire a codului unic de identificare pentru proiectele de DL în cadrul Concursului.

Din totalul de 338 dosare – **56** dosare, depuse pentru măsura de finanțare 1.3 „Elaborarea Planurilor Urbanistice Generale”, au fost redirecționate spre examinare și avizare în adresa autorității de elaborare a politicii de dezvoltare regională, subdiviziunea responsabilă pentru domeniul urbanismului.

Din 282 dosare – **4** dosare au fost retrase din concurs la decizia applicantului. Aplicații au fost informați că, potrivit prevederilor Regulamentului privind organizarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor în domeniul dezvoltării locale, propuse spre finanțare din FNDRL, la concursul proiectelor de dezvoltare locală (apelul martie 2022) aplicații pot depune doar un singur proiect per domeniu de intervenție. Pentru alte **5** dosare grupul de evaluare administrativă a constatat lipsa unor documente obligatorii. Din convorbirea cu aplicații, s-a constatat că actele menționate n-au fost elaborate, fapt ce reprezintă un temei pentru excluderea dosarelor din concurs la etapa de evaluare administrativă.

În perioada 21.04.2022-11.05.2022 au fost obținute clarificări și realizate **113** vizite în teren pentru examinarea veridicității informațiilor prezentate. Nu au fost vizitate localitățile care au depus proiecte de creare a infrastructurii de la zero sau la care nu au apărut întrebări în perioada verificării completitudinii și veridicității dosarelor depuse, sau reprezintă o continuitate din Fondul Ecologic Național. În rezultatul vizitelor în teren și convorbirilor telefonice cu aplicații, s-au completat 117 Acte de constatare a statutului proiectului, în care sunt menționate cele constatate și respectiv completate comentarii, după caz.

Ulterior, dosarele cererilor de finanțare care au trecut evaluarea administrativă au fost transmise spre evaluarea tehnico-financiară de către Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL). Proiectele selectate urmau să fie finanțate din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

Principalele rezultate obținute în realizarea politicii de DR în perioada ianuarie-decembrie 2022:

În domeniul implementării proiectelor de sporire a atractivității turistice:

- 4 proiecte în proces de implementare;
- 4 contracte de finanțare semnate;
- 3 contracte de antrepriză semnate;
- 1 contract servicii de proiectare;
- 3 contracte de servicii supraveghere tehnică semnate.

În domeniul implementării proiectelor de revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice:

- 1 proiect implementat;
- 1 contract de finanțare semnat;
- 1 procedură de achiziții desfășurată;
- 1 contract de antrepriză semnat;
- 1 contract de servicii supraveghere tehnică semnat.

În domeniul implementării aprovizionării cu apă și sanitație:

- 13 proiecte în proces de implementare;
- 9 contracte de finanțare semnate;
- 6 contracte de antrepriză semnate;
- 6 contracte de servicii supraveghere tehnică semnate.
- 3 proiecte finalizate;
- 2 proceduri de recepție la terminarea lucrărilor efectuată;
- 2 localități cu acces la infrastructură îmbunătățită de AAS;
- 15,17 km rețele de canalizare construite/reabilitate;
- 301 fântâni construite (cămine);
- 4 stații de pompare
- 1 proiect tehnic elaborat (apeductul magistral Chișinău-Strășeni-Călărași);
- 2 concepte privind măsurile de reabilitare a orașelor Strășeni și Călărași;
- 1 procedură de precalificare finalizată - proiectul KfW;

În domeniul implementării proiectelor de eficiență energetică a clădirilor publice:

- 1 proiect în proces de implementare
- 3 proiecte finalizate
- 3 clădiri publice renovate prin măsuri de eficiență energetică;
- 16 344,6 m² de suprafață a clădirii publice renovate prin măsuri de EE;
- 19 445,76 m² suprafețe pe care s-au executat lucrări de termoizolare
- 8400,9 m² pereți exteriori izolați
- 1624,51 m² ferestrelor și ușilor exterioare schimbate
- 9421,54 m² planșeu izolat
- 1 sistem solar de preparare a apei calde menajere construit
- 3 puncte termice instalate;
- 3 sisteme fotovoltaice construite;
- 2263 persoane beneficiare de condiții îmbunătățite prin măsuri de eficiență energetică.

Introducere

Programul Operațional Regional Centru 2022-2024 este principalul document de programare la nivel regional¹ care asigură corespondența dintre Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR 2022-2028²) și intervențiile programate la nivel de regiune. Este elaborat ținând cont de prevederile legislației naționale în vigoare și anume: Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova³ și, în particular, conform Metodologiei de elaborare, aprobare și implementare a Programelor Operaționale Regionale, aprobată de MIDR pe 12.02.2021.

Documentul transpune la nivel regional obiectivele SNDR, specificând mijloacele de intervenție și prioritățile pe termen mediu în dependență de necesitățile de dezvoltare a fiecărei regiuni și a problemelor inerente la nivel regional, fiind un instrument de eficientizare a utilizării potențialului regional.

În procesul de planificare, pentru a asigura o corelare intra-regională și interregională cu alte documente relevante, au fost analizate și strategiile de dezvoltare ale raioanelor din Regiunea Centru (care au asemenea strategii/planuri), precum și proiectele Programelor Operaționale Regionale ale celorlalte regiuni de dezvoltare. Prin conținutul său, acesta reprezintă o continuare logică a SDR Centru 2016-2020⁴ și este corelat cu obiectivele SNDR 2022-2028⁵, aprobată de Guvern pe 26.01.2022, elaborat în colaborare cu reprezentanți ai MIDR, administrației publice locale de nivelul I și II, sectorul de afaceri și sectorul asociativ.

POR Centru 2022-2024 s-a axat pe principiile utilizate în elaborarea documentului strategic regional precedent – SDRC 2016-2020:

- *Convergența* – compatibilizarea sistemului instituțional regional cu cele din UE.
- *Subsidiaritatea* – soluționarea problemelor la cel mai apropiat nivel decizional al acestora.
- *Continuitatea* – continuarea proceselor de dezvoltare regională inițiate, valorificarea experienței acumulate și aplicarea de noi paradigme ale dezvoltării.
- *Complementaritatea* - conceperea și realizarea de instrumente și mecanisme care să permită cumularea resurselor și realizarea, în acest fel, într-un mod mai bun, a obiectivului de reducere a disparităților regionale.
- *Parteneriatul* – cooperarea structurilor instituționale regionale, autorităților publice locale, sectorului public și privat în activitatea de planificare, implementare și monitorizare a măsurilor privind susținerea dezvoltării regionale.
- *Eficiența* – buna utilizare a resurselor naturale, umane, financiare și tehnologice în regiune.
- *Transparența* – claritate și corectitudine în procesele alocării, distribuirii și utilizării mijloacelor pentru realizarea strategiei, programelor și proiectelor de dezvoltare regională.

Scopul Programului Operațional Regional este de a asigura un cadru eficient de planificare pentru a determina direcțiile și ritmul de dezvoltare, a eficientiza activitatea

¹ <http://www.adrcentru.md/pageview.php?l=ro&idc=540&id=4045&t=/Regiunea-de-Dezvoltare-Centru/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-regionale/Programul-Operational-Regional-Centru-2022-2024/>

² <http://www.adrcentru.md/pageview.php?l=ro&idc=541&t=/Regiunea-de-Dezvoltare-Centru/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-nationale&>

³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130212&lang=ro#

⁴ <http://www.adrcentru.md/pageview.php?l=ro&idc=540&id=2637&t=/Regiunea-de-Dezvoltare-Centru/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-regionale/Strategia-de-Dezvoltare-Regionala-Centru-2016-2020/>

⁵ <http://www.adrcentru.md/pageview.php?l=ro&idc=541&t=/Regiunea-de-Dezvoltare-Centru/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-nationale&#idc=529&>

autorităților în gestionarea problemelor regionale, în utilizarea resurselor financiare, de a promova regiunea și de a atrage fonduri externe pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

La baza elaborării POR Centru a stat noua paradigmă a dezvoltării regionale, accentul fiind pus pe competitivitate regională, pe utilizarea mai bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimularea dezvoltării economice.

Documentul pornește de la analiza situației existente și a tendințelor înregistrate la nivelul RDC pe parcursul ultimului deceniu, inclusiv: evoluția regiunii în context național, dezvoltarea centrelor urbane, dezvoltarea interacțiunii urban-rural, analiza diferențelor de dezvoltare intra-regionale, oportunitățile de relansare a regiunii prin identificarea și dezvoltarea activităților economice de creare a valorii adăugate.

În baza acestor informații au fost stabilite obiectivele și măsurile de dezvoltare a regiunii în perioada 2022-2024.

Obiectivele specifice ale POR Centru corespund obiectivelor specifice setate în SNDR 2022-2028, acestea reflectând **Obiectivul General** al SNDR, bazat pe noua paradigmă de dezvoltare regională. Astfel, la nivelul regiunii **obiectivul general** se prezintă astfel:

Sprijinirea creșterii competitivității și dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Centru, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor din Regiune.

Pentru realizarea acestui obiectiv au fost identificate trei domenii prioritare în baza cărora vor fi atinse următoarele obiective generale:

Obiectivul General 1:

**Creșterea competitivității și ocupării
forței de muncă a RDC**

Obiectivul General 2:

**Sporirea coeziunii teritoriale
și prevenirea excluziunii în RDC**

Obiectivul General 3:

**Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de
implementare a politicii de dezvoltare regională**

Realizarea obiectivelor menționate au drept scop atingerea următoarelor rezultate până la sfârșitul anului 2024:

- 1) POR Centru va contribui, prin intervențiile implementate la nivel de regiune, la creșterea PIB Regional cu cca 0,5 p.p. (până la nivelul de 15,2%);
- 2) Prin intermediul intervențiilor incluse în POR Centru este urmărită creșterea indicatorilor de ocupare și calitate a vieții în RDC, inclusiv;
- 3) Rata de ocupare populației – încetinirea tendinței de scădere și creșterea cu cca 1,4 p.p (până la 35%) a acestui indicator;

- 4) Dotarea locuințelor cu servicii publice de apeduct din surse sigure de apă – minim 28%;
- 5) Dotarea locuințelor cu servicii publice de canalizare – minim 13%;
- 6) Accesul populației la sisteme de colectare a deșeurilor – minim 20%;
- 7) Prevede intervenții sistemice, impactul final al cărora va consta în creșterea coeficientului de implementare a proiectelor din DUP, în comparație cu ciclul precedent (2016-2020) și creșterea coeficientului de valorificare a resurselor planificate de la cca 88% la cca 95%.

Analiza valorilor efective arată, că în anul 2019 Regiunea de Dezvoltare Centru a contribuit la crearea **PIB-ului național** cu 14,5%, poziționându-se pe locul doi dintre regiunile de dezvoltare (cu excepția mun. Chișinău).

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă în RD Centru, putem menționa că scăderea numărului total al populației a avut repercusiuni majore și asupra pieței forței de muncă. Evoluția **ratei de ocupare a populației** din RDC prezintă o oscilare mică, practic neesențială, variind între 36,8% în anul 2014 și 33,6% în 2019.

În contextul **infrastructurii tehnico-edilitare**, dinamica de dezvoltare a acesteia este relativ mai bună comparativ cu alte regiuni de dezvoltare. Astfel, conform datelor BNS, în anul 2020 situația se prezintă astfel:

- rata de conectare a populației la sistemul public de alimentare cu apă a fost de 24,9%;
- rata de conectare a populației la servicii de canalizare a constituit 18,7%;
- rata de acoperire a localităților cu servicii de salubritate a atins nivelul de 17 %.

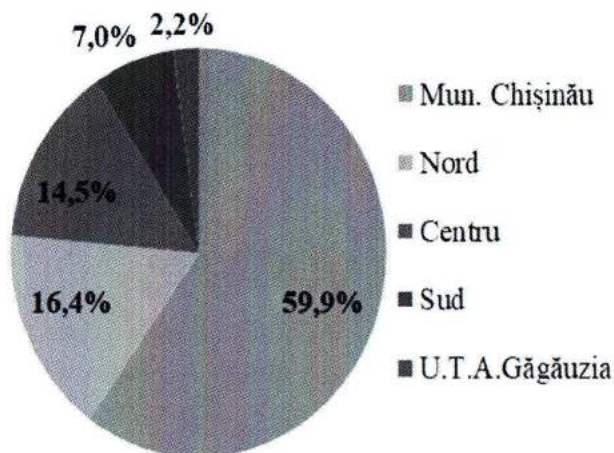
Totodată este de menționat, că situația variază considerabil de zonele urbane la cele rurale.

Reieșind din cele menționate mai sus, rezultă că pentru asigurarea dezvoltării și creșterii economice a regiunii, în continuare este necesar de atras investiții prin aplicare la diferite fonduri naționale și externe. Astfel, conform Deciziei CNCDR nr. 05/22 din 28.02.2022 *Cu privire la aprobarea actualizărilor costurilor ale proiectelor prioritare de dezvoltare regional incluse în Planul anual de finanțare pentru anul 2022* au fost aprobate spre finanțare **17 proiecte** de dezvoltare regională (vezi Tabelul nr. 1).

Orizontul de programare al Planului Operațional Regional este de 3 ani. Ca instrument de monitorizare și dovadă a implementării POR Centru, sunt elaborate Rapoarte de implementare a progresului POR, prin descrierea progreselor realizate în atingerea obiectivelor stabilite și se prezintă semestrial și anual către Ministerul Infrastructurii Dezvoltării Regionale. Acesta se elaborează în conformitate cu Planul de acțiuni pentru implementarea programului și include principalele activități, proiecte și măsuri îndeplinite pe parcursul semestrului/anului.

Raportul se elaborează de către Agenția de Dezvoltare Regională Centru (ADR Centru), este coordonat cu autoritatea de implementare a politicii de dezvoltare regională Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR) și se prezintă spre aprobare Consiliul Regional de Dezvoltare (CRD), acțiuni care includ toate intervențiile menite să atingă obiectivele de dezvoltare

Contribuția regiunilor de dezvoltare la formarea PIB, 2019

stabilite la nivel de regiune. În același timp, proiectele selectate în baza Apelurilor de propuneri de proiecte, care sunt aprobate spre finanțare din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și incluse în Documentul Unic de Program (DUP) cât și activitățile de capacitate și/sau sporire a conștientizării implementate de către ADR Centru, sunt incluse în Planul Anual de Acțiuni al ADR Centru.

Prezentul raport vine cu o descriere generală asupra activităților care au fost realizate pe parcursul perioadei de raportare întru atingerea obiectivelor și asigurarea impactului menționat anterior. Acesta reflectă implicarea și contribuția cu care vine ADR Centru pentru îmbunătățirea situației din Regiunea de Dezvoltare Centru precum și impedimentele întâlnite în cale, bunele practici și lecțiile învățate.

În detaliu, activitățile realizate în perioada ianuarie–decembrie 2022, la nivel de fiecare obiectiv, sunt prezentate în cele ce urmează.

Realizări POR Centru la nivel de obiective generale și direcții prioritare:

OBIECTIV GENERAL 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Centru

Obiectivul urmărește scopul stimulării specializării inteligente în regiune prin concentrarea eforturilor/investițiilor de dezvoltare asupra unor domenii-cheie în care regiunea deține avantaje competitive axate pe performanțe economice demonstrate, resurse disponibile și forță de muncă calificată, inclusiv sprijinirea dezvoltării întreprinderilor în domeniile competitive la nivel regional. La fel, un element important al acestui obiectiv îl constituie facilitarea dezvoltării socio-economice a orașelor regiunii, ca centre importante de creștere a competitivității regionale.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 1.1 Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității RDC

În vederea realizării acestei direcții prioritare, au fost implementate un set de acțiuni care sunt concentrate pe **măsuri de:**

- ***Dezvoltare a orașelor Ungheni și Orhei ca poli de creștere regională:***

Direcția respectivă are ca scop sprijinirea dezvoltării și transformării municipiilor Ungheni și Orhei în poli de creștere, stimulând astfel și dezvoltarea zonelor rurale din vecinătatea acestor municipii.

Implementarea acțiunilor pentru această măsură s-a realizat în baza Programului Național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027. Cu suportul Solidarity Fund PL în Moldova, au fost organizate 3 sesiuni de instruire pentru reprezentanții orașelor-poli de creștere precum și pentru specialiștii din cadrul ADR Centru. Modulele de instruire „Managementul proiectelor”, „Planificare strategică” și “Expertiza tehnică” au fost organizate în cadrul proiectului „Suport pentru orașele-poli de creștere”, activitate implementată în contextul procesului de implementare a Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere 2021-2027, cu suportul programului polonez de cooperare pentru dezvoltare al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Polone (Polish Aid).

În primul trimestru al anului curent, Unitățile de Implementare a Programului (UIP) din Ungheni și Orhei au beneficiat de suportul unor experți în elaborarea și îmbunătățirea Notelor conceptuale ale proiectelor incluse în Planurile Operaționale Locale. Astfel, în rezultatul ședințelor

și vizitelor de studiu, au fost examinate notele conceptuale existente și au fost elaborate propunerile de îmbunătățire. În baza comentariilor primite de la orașele poli de creștere și de la reprezentanții ADR, a fost realizată definitivarea notelor conceptuale⁶.

În perioada de raportare s-a finalizat cu succes procedura de instituționalizare a UIP Orhei. ADR Centru oferă permanent suport și consultanță UIP-urilor și desfășoară, la necesitate, ședințe de lucru în vederea asigurării implementării activităților planificate. Totodată, UIP Orhei și UIP Ungheni au fost dotate cu tehnică necesară, în cadrul proiectului finanțat prin intermediul SFPL⁷.

În perioada de referință a anului 2022 au fost desfășurate în comun câte 2 ședințe de lucru în care au fost stabilite sarcini și priorități pentru asigurarea, în continuare a suportului necesar pentru fiecare UIP. În acest context, la data de 20.06.2022 a fost semnat un contract de finanțare între Agenția de Dezvoltare Regională Centru și Solidarity Fund PL (SFPL) în Moldova privind realizarea unui suport, în cadrul Fondului de Granturi Regionale, pentru dezvoltarea urbană. Fondul de granturi regionale (FGR) pentru dezvoltare urbană a oferit asistență tehnică Agenției, care la rândul ei a asigurat suport pentru orașele–poli de creștere Orhei și Ungheni și orașele din Republica Moldova interesate în revitalizarea urbană⁸. În urma implementării proiectului dat UIP Ungheni și Orhei au fost asigurate cu tehnică de birou: UIP Orhei – 1 laptop, UIP Ungheni – 1 multifuncțională.

Pe parcursul lunii noiembrie 2022, ADR Centru a colectat fizic 12 Note Conceptuale depuse de către reprezentanții municipiilor și orașelor din RD Centru, care au solicitat finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) în cadrul Apelului Competitiv lansat pe 01 noiembrie 2022 de MIDR. Ulterior, Comisia de evaluare administrativă a selectat 10 Note Conceptuale din cele 12 depuse, astfel încât pînă pe 27 martie 2023 aplicanții selectați urmează să depună Cererile de Finanțare corespunzătoare.

- ***Revitalizarea economică și socială a orașelor mici din RDC în calitate de catalizatori ai dezvoltării rurale:***

O condiție necesară în inițierea procesului de revitalizare este elaborarea Programului de Revitalizare Urbană, document ce asigură corelarea acțiunilor planificate cu problemele identificate și contribuie la realizarea obiectivelor trasate. Toate acțiunile propuse spre realizare sunt orientate spre reabilitarea infrastructurii urbane, sprijinirea mobilității bunurilor și persoanelor, revitalizarea urbană, îmbunătățirea serviciilor urbane etc. 7 din cele 12 orașe ale RDC dispun de programe de revitalizare urbană. În acest an, Solidarity Fund PL în Moldova a oferit ADR Centru un grant pentru dezvoltarea orașelor. Proiectul „*Acordarea asistenței autorităților publice locale urbane din RD Centru în consolidarea capacităților administrative și de planificare în procesul de dezvoltare și revitalizare urbană*”, finanțat din Fondul de granturi regionale pentru dezvoltare urbană, a oferit asistență tehnică ADR Centru, care, la rândul său, a asigurat suport celor 2 orașe–poli de creștere (Orhei și Ungheni), precum și altor 4 orașe interesate în revitalizare urbană. Fondul prevede promovarea conceptului de revitalizare urbană la nivelul RDC prin asigurarea suportului în elaborarea a două noi PRU și actualizarea celor existente. Astfel, în cadrul acestui proiect au fost selectate orașele Șoldănești și Anenii Noi pentru a beneficia de suport în elaborarea PRU. Totodată, alte două orașe au fost asistate în procesul de

⁶ <http://www.adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=4035&t=/Noutati/START-cursului-de-planificare-strategica-in-cadrul-proiectului-Suport-pentru-orașele-poli-de-creștere/>

⁷ <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=4145&t=/Noutati/Cu-suportul-Solidarity-Fund-PL-in-Moldova-institutiile-publice-UIP-Ungheni-i-UIP-Orhei-au-fost-dotate-cu-tehnica-necesara-pentru-buna-functionare/>

⁸ <http://www.adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=4061&t=/Noutati/Solidarity-Fund-PL-ofera-Agentiilor-de-Dezvoltare-Regionala-granturi-pentru-dezvoltarea-oraselor/>

actualizare al PRU.

Orașul Ialoveni beneficiază de finanțare în cadrul proiectului de revitalizare urbană: „Crearea unei zone de agrement pentru sporirea calității vieții locuitorilor din or. Ialoveni”. Acest proiect face parte din lista proiectelor de dezvoltare regională, incluse în Documentul unic de program (DUP) pentru anii 2022-2024 aprobat de Guvernul Republicii Moldova, prin HG nr. 23 din 12.01.2022.

Obiectivul general al proiectului este asigurarea sectorului vechi al orașului Ialoveni (sector Bozu) cu spațiu de agrement amenajat și adaptat necesităților localnicilor de toate vârstele. Acest proiect va facilita comunicarea, reabilitarea situației de mediu și creșterea calității vieții.

În martie 2022, a fost lansată procedura de achiziții publice pentru acest proiect din domeniul Revitalizării Urbane, finanțat din mijloacele FNDRL și contribuția APL. Procedura de achiziții publice pentru lucrări a fost repetată de 3 ori, din motiv că ofertele operatorilor economici erau neconforme și depășeau suma alocată conform deciziei CNCDDL.

La data de 15.09.2022 a fost semnat contractul de antrepriză pentru lucrări. Începerea lucrărilor de construcție au avut loc la data de 26.09.2022. Valoarea totală a proiectului, conform Contractului de antrepriză, constituie 10 655 255,76 lei, dintre care 7 704 353,88 lei sunt alocați din sursele Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL), iar restul reprezintă contribuția beneficiarului - Primăria Ialoveni.

Totodată, Primăria orașului Ialoveni este în strânsă colaborare cu Solidarity Fund PL în Moldova, care prin intermediul Fondului de sinergie a acceptat finanțarea unor activități sociale cât și altor activități întru implementarea cu succes a proiectului.

Menționăm că Fondul de Sinergie vine în sprijinul Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) și presupune cofinanțarea din surse publice și externe împreună cu contribuția APL a unui proiect integrat de revitalizare urbană, cu potențial de a deveni proiect-model. Sinergia se va manifesta prin cofinanțarea din sursele Solidarity Fund PL în Republica Moldova a proiectelor care au fost selectate în cadrul apelului competitiv al FNDRL, Programul 2 „Dezvoltare Urbană”, domeniul de intervenție 2.3 „Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice”.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 1.2: Îmbunătățirea mediului antreprenorial în RDC

Antreprenoriatul este unul dintre cei mai importanți factori în dezvoltarea cu succes a economiei. Sectorul IMM conferă dinamismul necesar dezvoltării economice a regiunii și joacă un rol important în creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă și a veniturilor populației. Conform datelor BNS, în anul 2019 în RDC operau 9174 agenți economici, majoritatea IMM-uri, care reprezintă 98% din numărul total de agenți economici din regiune. Pentru anii 2015-2019, numărul agenților economici din RDC prezintă o tendință pozitivă, majorându-se nesemnificativ, creșterea fiind asigurată, în principal, de sporirea numărului de întreprinderi mici și microîntreprinderi.

Comparativ cu 2017, numărul de întreprinderi agricole și din industria prelucrătoare au crescut nesemnificativ în 2019. Agricultură este sectorul economic cu cea mai mare vulnerabilitate la condițiile climaterice. Factori precum degradarea infrastructurii de irigare au sporit și mai mult sensibilitatea acestui sector la condițiile climaterice. Principala contribuție la dezvoltarea economiei RDC este adusă de întreprinderile din sectorul real. Anume ele asigură cea mai mare ocupare a forței de muncă în regiune.

O prioritate de bază pentru regiune constituie îmbunătățirea culturii antreprenoriale în vederea creșterii abilităților persoanelor de a materializa și dezvolta ideile de afaceri. În acest sens,

intervențiile pentru măsura respectivă vor fi concentrate pe două direcții de bază: dezvoltarea antreprenoriatului și sporirea atractivității turistice în regiune.

În domeniul dezvoltării mediului antreprenorial, în DUP 2022-2024 pentru RDC nu se regăsește nici un proiect.

Sporirea atractivității turistice:

- 1) Sprijinirea diversificării economiilor rurale non-agricole, în special prin dezvoltarea activităților turistice și industriilor artizanale;
- 2) Crearea, reabilitarea și extinderea infrastructurii de agrement;
- 3) Reabilitarea și modernizarea drumurilor de acces și a infrastructurii aferente către obiectivele turistice de importanță regională și națională;
- 4) Amenajarea, restaurarea și dotarea cu infrastructură a obiectivelor de patrimoniu cultural construit de importanță națională și locală, care dispun de potențial turistic;
- 5) Dezvoltarea infrastructurii turistice a obiectivelor de patrimoniu cultural și a instituțiilor culturale și includerea acestora în circuitul turistic național și internațional;
- 6) Dezvoltarea competențelor în domeniul turism.

În scopul realizării domeniului dezvoltării atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare Regională Centru în anul 2022 au fost implementate (parțial/definitiv) 6 proiecte cu finanțare din surse FNDRL și UE:

	Denumirea proiectului	Cost total (MDL)	Cost proiect din surse FNDRL (MDL)	Contribuția APL, ADR Centru RO (MDL)	Alocat 2022	Necesar pentru finalizare
1	Anenii Noi - Hub Național de Turism Sportiv	26 052 470,00	23 377 193,96	2 675 276,04	3 411 241,65	19 965 952,31
2	Dezvoltarea grădinii botanice ca destinație eco-turistică	2 222 222,00	2 222 222,00	0,00	100 000,00	2 122 222,22
3	Consolidarea, conservarea și dezvoltarea infrastructurii turistice din cadrul Rezervației Cultural-Naturale "Orheiul Vechi"	29 000 000,00	29 000 000,00	0,00	2 000 000,00	19 269 000,00
4	Valorificarea potențialului turistic al regiunii centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)	17 274 080,72	15 546 672,72	1 727 408,00	12 088 758,35	3 457 914,37
5	„MuseumInfo Tur - Valorificarea și sporirea vizibilității patrimoniului cultural și istoric în cadrul rețelei transfrontaliere de muzee - Centre de	109,900.00 EUR	POC România - Republica Moldova 2014 – 2020, Instrumentul European de	10 990 EUR;		

	Informare Turistică		Vecinătate (ENI).			
6	„Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului”	56 740 EUR	EUROCHAMBRES prin intermediul rețelei EU4BUSINESS: Connecting companies	ADR Centru România (2837 EURO)		

În perioadă de referință, ADR Centru a inițiat lucrările de construcții și proiectare la 3 proiecte privind sporirea atractivității turistice. În detaliu, activitățile realizate în perioada ianuarie–decembrie 2022, la nivel de fiecare proiect, sunt prezentate după cum urmează:

- **„Anenii Noi – Hub Național de Turism Sportiv”**

La proiectul depus de primăria Anenii Noi au fost semnate contractele de antrepriză și inițiate lucrările de construcții în luna iunie. În semestrul II al anului 2022 au fost executate lucrări la unul dintre obiectivele proiectului și anume clădirea centrului sportiv multifuncțional.

- **„Dezvoltarea grădinii botanice ca destinație eco-turistică”**

Pentru proiectul „Dezvoltarea grădinii botanice ca destinație eco-turistică”, conform deciziei CNCDDL 21/22 din 22.12.2022, este aprobată finanțarea serviciilor de proiectare. În cadrul proiectului s-a contractat compania de proiectare. Proiectul tehnic urmează a fi finalizat în decembrie 2023.

- **„Valorificarea potențialului turistic al regiunii centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)”**

Pentru proiectul „Valorificarea potențialului turistic al regiunii centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)” conform deciziei CNCDDL 21/22 din 22.12.2022, au fost valorificate 12 088 758,35 MDL din suma de 15 546 672,72 MDL, solicitată din FNDRL, conform cererii de finanțare. Aceste resurse au fost utilizate pentru lucrările de reparație a străzii M. Eminescu din orașul Călărași. Reparația tronsonului dat de stradă are ca scop interconexiunea și facilitarea accesului la obiectivele turistice, realizate în cadrul acestui proiect, și anume: a) Muzeul de Istorie și Etnografie, b) Aleea Clasicilor, c) Estrada de vară ”Vladimir Dodon”. În urma semnării contractului de antrepriză lucrările de reparație au fost inițiate în iunie 2022, având termenul de execuție de 10 luni.

- **„Consolidarea, conservarea și dezvoltarea infrastructurii turistice din cadrul Rezervației Cultural-Naturale ”Orheiul Vechi””**

Pentru proiectul Consolidarea, conservarea și dezvoltarea infrastructurii turistice din cadrul Rezervației Cultural-Naturale ”Orheiul Vechi” conform deciziei CNCDDL 21/22 din 22.12.2022 este aprobată finanțarea pentru lucrările de construcție, reconstrucție și amenajare a obiectivelor turistice de pe teritoriul rezervației. Conform contractului de antrepriză semnat urmează a fi amenajat accesul către biserică, conservarea sitului băii tătărești, construcția sălii pentru conferințe și reconstrucția sistemului de fortificare medievală. Lucrările de construcție au fost inițiate în noiembrie 2022, cu termenul de execuție 14 luni.

- **RO-MD-DE: „Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului”**

Obiectivul proiectului „RO-MD-DE: „Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului”” este de a intensifica parteneriatele și relațiile comerciale dintre companiile cu profil turistic din Regiunea Centru a României cu organizații similare din Republica Moldova. Cele două Agenții pentru Dezvoltare Regională își propun să conecteze companiile care activează în domeniul turismului și al HORECA, prin care să fie valorizate potențialele de dezvoltare în aceste sectoare economice, la nivelul celor două regiuni.

Proiectul a fost implementat în perioada decembrie 2021 -octombrie 2022, și are o valoare estimată la 56.740 euro din care 95% reprezintă finanțare nerambursabilă.

Activitățile principale realizate în proiect a fost organizarea a trei vizite de studiu în vederea schimbului de experiență, creionarea potențialelor parteneriate dintre companiile/OSA din cele două regiuni, elaborarea unor hărți online privind activele turistice din aria proiectului, elaborarea unui Ghid pentru promovarea sectorului turistic din MD, dar și alte activități de conștientizare privind posibilitățile de cooperare dintre organizațiile active în sectorul turistic din cele două regiuni.

Pe 28-29 iunie 2022 a avut loc conferința în cadrul căreia a fost prezentat Programul Național de Dezvoltare a Turismului "Turism 2025" din Republica Moldova, cu detalii despre piața turistică din RM, perspectivele de dezvoltare a sectorului turistic, dar și profilul turistului moldovean. A fost prezentat turismul rural și noile destinații turistice create în Regiunea de Dezvoltare Centru.

Au fost prezentate informații despre turismul în Regiunea Centru, România. Grupului țintă (16 IMM-uri) a participat la sesiuni de matchmaking, cu discuții bilaterale MD-RO. A fost organizat un atelier de lucru: marketingul în turism - prezentări și bune practici de promovare a resurselor turistice - abordări propuse de participanți, turism balnear, destinații EDEN.

- **„MuzeumInfoTur - Valorificarea și sporirea vizibilității patrimoniului cultural și istoric în cadrul rețelei transfrontaliere de muzee-Centre de Informare Turistică”**

Proiectul transfrontalier **”MuzeumInfoTur - Valorificarea și sporirea vizibilității patrimoniului cultural și istoric în cadrul rețelei transfrontaliere de muzee-Centre de Informare Turistică”**- realizat de ADR Centru în parteneriat cu Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova (R. Moldova) și Asociația de Cooperare Transfrontalieră „Euroregiunea Dunărea de Jos” (România), este finanțat de Uniunea Europeană prin Instrumentul european de vecinătate și cofinanțat de beneficiarii proiectului. Prin activitățile desfășurate se dorește sporirea vizibilității patrimoniului transfrontalier cultural și istoric al Regiunii Centru, Republica Moldova, și al județului Galați, România, prin consolidarea capacităților instituțiilor culturale și crearea unei rețele de Centre de informare turistică în destinațiile majore promovate.

Perioada de implementare 14 aprilie 2020 - 13 mai 2022. Proiectul prevede crearea centrelor de informare turistică în cadrul muzeelor din: Călărași, Criuleni, Mereni, Orhei, Strășeni, Șoldănești, Rezina și Galați (România) și de dotare cu mobilier și panouri informative, creat profilul destinațiilor turistice majore din arealul proiectului, pentru determinarea traseelor turistice comune și stabilirea unor programe de excursii pentru muzeele din Orhei, Călărași, Criuleni, Mereni, Strășeni, Șoldănești, Rezina. Elaborarea unui brand comun al rețelei, precum și un Ghid al Destinațiilor turismului cultural transfrontalier din Republica Moldova și România, în

localitățile parte a proiectului. Spotul video, realizat de ADR Centru în cadrul proiectului, prezintă traseele turistice create împreună cu ghizii de muzee, parte a proiectului transfrontalier.

În cadrul evenimentului, organizat cu reprezentanții muzeelor din RDC și Galați, parte a proiectului, sub genericul "Vizită de studiu în Regiunea Centru a Republicii Moldova", participanții au fost informați despre activitățile desfășurate, perspectivele de colaborare, experiențele personale în dezvoltarea traseelor turistice la nivel local, particularitățile care îi definesc.

Ideea generală este în a capacita muzeele cu o nouă funcționalitate - de a informa vizitatorii și turiștii despre atracțiile din destinațiile reprezentative ale regiunii din care fac parte. Iar activitatea în cadrul unei astfel de rețele de muzee-centre de infoturism ar spori eforturile comune și ar alimenta cu un număr suplimentar de vizitatori fiecare dintre instituțiile muzeale participante. Totodată, perioada aceasta de lipsă de mobilitate este un răgaz pentru reconceptualizare a muzeelor pentru deschiderea ușilor în perioada post pandemică cu noi oferte turistice, noi capacități și noutăți bune despre cele mai atractive locuri din regiune.

Tot în cadrul acestui proiect, a fost elaborat manualul de identitate⁹, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Comun România - Republica Moldova 2014 – 2020.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 1.3: Identificarea și promovarea specializării inteligente în RDC

Specializarea măsoară dacă, în termeni relativi, o industrie (activitate economică) este mai importantă pentru economia regională în raport cu standardul pentru economia națională. RD Centru are o serie de domenii și subdomenii economice care contribuie esențial la PIB-ul regional și care au un potențial major de valorificare, conform unui studiu realizat în 2017 (*H. Hollanders, „Mapping of economic, innovative and scientific potential in the Republic of Moldova”*).

Industrii: Agricultură și procesare alimentară: agricultură, vânătoare și servicii anexe, creșterea animalelor; prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne; publicații internaționale în științe agricole și biologice; Silvicultură, exploatare forestieră și industria lemnului; Textile: fabricarea produselor textile; alte textile; îmbrăcăminte tricotată și croșetată; încălțăminte; Produse farmaceutice de bază și preparate farmaceutice; Patente internaționale: farmaceutice; Alte produse minerale nemetalice; Ciment, var și ipsos.

Potențial major de clusterizare: Procesarea cărnii; Fabricarea produselor textile.

În perioada de raportare, nu s-au desfășurat careva inițiative centrale pe dimensiunea specializării inteligente care să vizeze RDC.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 1.4: Cooperarea regională și transfrontalieră

Componentele de bază ale politicii regionale în cadrul UE includ cooperarea transfrontalieră și transnațională care vizează asigurarea unei creșteri economice echilibrate și durabile a dezvoltării sociale în regiunile de frontieră. Cooperarea transfrontalieră este o prioritate cheie a Instrumentului European de Vecinătate (ENI) al Uniunii Europene, al cărui Principiu de bază este dezvoltarea parteneriatelor în zonele de frontieră, pentru a găsi soluții comune la probleme similare de pe

⁹ <http://www.adrcentru.md/public/files/Manual-de-identitateMuseuminfotur-123a15.pdf>

ambele părți ale frontierei. De asemenea, aceasta își propune să consolideze cooperarea dintre statele membre ale UE și țările partenere de-a lungul frontierelor externe ale UE. În cadrul Programelor de Cooperare Transfrontalieră și Transnațională (PCTT) sunt promovate parteneriate echilibrate, în care țările membre ale UE și țările partenere sunt pe picior egal în luarea deciziilor și alocarea de fonduri. Totodată, valoarea PCTT constă în faptul că acestea, ținând cont de strategiile macro-regionale ale UE, răspund concomitent atât obiectivelor politicii de vecinătate cât și celor de coeziune ale UE. Republica Moldova este implicată activ în proiectele de cooperare transfrontalieră, sprijinite de Uniunea Europeană, menite să contribuie la dezvoltarea și coeziunea statelor participante.

Începând cu anul 2007, Uniunea Europeană a lansat un șir de programe de cooperare transfrontalieră în cadrul Instrumentului European de Parteneriat și Vecinătate (ENPI) 2007–2013. În 2016 Republica Moldova era eligibilă de a participa în următoarele programe:

- Programul Operațional Comun România–Ucraina–RM 2007–2013;
- Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007–2013;
- Programul de Cooperare Transnațională pentru Europa de Sud-Est 2007–2013.

În cadrul acestor programe, instituțiile din RM au participat în cadrul a 180 de proiecte și au reușit să absoarbă în jur de 40 mil. euro. (sursa: raportul Cancelariei de Stat¹⁰).

În calitate sa de vecin la frontierele de Est ale UE, Republica Moldova a devenit eligibilă de a participa și în noile programe de cooperare transfrontalieră și transnațională, finanțate de UE prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate (ENI) 2014–2020:

- Programul de cooperare transfrontalieră România–Moldova 2014–2020;
- Programul de cooperare transfrontalieră în cadrul Bazinului Mării Negre 2014–2020 (finanțare din fondurile ENI + IPA);
- Programul Transnațional Dunărean 2014–2020.

Ministerul Finanțelor, în calitate de Autoritate Națională de Management pentru PCTT, coordonează implementarea acestor programe pe teritoriul RM, în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr.567 din 19.07.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională finanțate de Uniunea Europeană.

Este de menționat că, în conformitate cu prevederile documentelor de program, autoritatea națională de coordonare a programelor este Cancelaria de Stat. În anul 2016 a fost elaborat proiectul Hotărârii Guvernului „Privind aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea Programelor de Cooperare Transfrontalieră și Transnațională pentru perioada 2014–2020”, care ulterior a fost aprobat în anul 2017.

Cadrul legal național:

- Acord de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova, Uniunea Europeană și Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice al României privind Programul Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020 pentru anii 2014-2020, semnat la Chișinău, 12 decembrie 2016, ratificat prin Legea nr. 131 din 07.07.2017;

---

¹⁰ <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport-2016.pdf>

- Acord de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova, Uniunea Europeană și Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice al României privind Programul Operațional Comun Bazinul Mării Negre 2014-2020 semnat la Chișinău, 12 decembrie 2016, ratificat prin Legea nr. 130 din 07.07.2017;
- Acord de finanțare pentru Programul transnațional Dunărea 2014-2020 între Guvernul Republicii Moldova, Uniunea Europeană și Ministerul Economiei Naționale al Ungariei, semnat la Chișinău, 15 decembrie 2016, ratificat prin Legea nr. 12 din 02.03.2017;
- Hotărârea Guvernului nr. 576 din 19.07.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională, finanțate de Uniunea Europeană.

Pe parcursul ultimilor 2 ani, în cadrul Programelor de Cooperare Transfrontalieră și Transnațională au fost realizate elaborarea și actualizarea proiectelor finale de Program pentru perioada 2021-2027, începând cu stabilirea obiectivelor și încheind cu consultările publice și aprobarea proiectelor finale de Program.

Astfel, pe parcursul anului 2022, ADR Centru a participat în cadrul Comitetului Comun de Programare (CCP) a Programului Operațional Comun România - Republica Moldova 2021-2027 și în cadrul Comitetului Comun de Monitorizare a POC România - Republica Moldova 2014-2020, la 4 ședințe și a consultat aproximativ 50 documente din cadrul programelor respective. Totodată, ADR Centru a participat în cadrul Grupului național de lucru pentru coordonarea implementării Programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională (inclusiv programul Dunărea și Bazinul Mării Negre), participând la 2 ședințe și consultând, astfel, mai mult de 20 documente din cadrul programelor.

OBIECTIV GENERAL 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii în RDC

Elementul cheie al acestui obiectiv îl constituie creșterea coeziunii teritoriale și diminuarea disparităților intra-regionale prin dezvoltarea echilibrată a zonelor urbane și rurale. Accentul va fi pus pe sprijinirea și asigurarea accesului populației la servicii publice calitative prin dezvoltarea și extinderea infrastructurii de alimentare cu apă, epurarea apelor uzate, reciclarea și valorificarea deșeurilor; pe promovarea ocupării și sprijinirea mobilității forței de muncă, sporirea eficienței energetice.

Abordarea acestor probleme ar contribui la îmbunătățirea calității vieții din spațiul rural și reducerea disparităților de dezvoltare economică și socială vis-a-vis de mediul urban, ceea ce va conduce la asigurarea unei dezvoltări regionale echilibrate în Regiune de Dezvoltare Centru.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 2.1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivelul RDC

Efortul investițional pentru extinderea și îmbunătățirea infrastructurii de apă și canalizare s-a realizat prin includerea în DUP 2022-2024 a 15 proiecte cu impact regional din sursele FNDRL, Guvernul German și UE în domeniul AAS prin măsura de:

Sprrijinire a dezvoltării infrastructurii edilitare de bază (aprovizionarea cu apă, canalizare și tratarea apelor uzate, managementul deșeurilor) prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori);

	Denumirea proiectului	Cost total (MDL)	Cost proiect din surse FNDRL (MDL)	Contribuția APL (MDL)	Alocat 2022	Necesar pentru finalizare
1	Construcția Apeductului magistral Sărata Răzeși-Voinescu- Mingir, raionul Hîncești	22 513 180,00	20 261 862,00	2 251 318,00	6 000,00	20 255 862,00
2	Reabilitarea și extinderea apeductului magistral Zagarancea - Cornești	31 501 050,00	28 339 069,10	3 161 980,90	1 694 325,18	26 644 743,92
3	Sisteme regionale „Apa-Canal” – garanția sănătății noastre	18 435 800,00	16 592 220,00	1 843 580,00	13 138 967,00	3 453 253,00
4	Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I	64 075 070,00	57 667 563,00	6 407 507,00	8 252 900,38	49 414 662,62
5	Îmbunătățirea nivelului de trai în localitățile raioanelor Călărași și Strășeni prin asigurarea accesului populației la sistemele centralizate de canalizare	30 926 170,00	27 833 553,00	3 092 617,00	7 500 000,00	23 426 170,00
6	Apeduct Prut - Nisporeni. Evacuarea apelor reziduale a or. Nisporeni (etapele II și III) și comuna Vărzărești	46 031 280,00	41 131 848,65	4 899 431,35	7 000 000,00	39 031 280,00
7	Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția sistemelor de apă potabilă și de canalizare, regionalizarea serviciilor comunale în satele din din lunca râului Lăpușnița, raionul Hîncești	2 100 000,00	2 100 000,00	0,00	559 889,49	

8	Sistem de canalizare pentru 7 localități	3 333 333,00	3 000 000,00	333 333,00	1 372 800,00	1 627 200,00
9	Apeduct magistral pentru localitățile: Văsieni, Ulmu, (etapa 3) și Costești, Pojăreni (etapa 4)	3 333 333,00	3 000 000,00	333 333,00	1 700 000,00	1 300 000,00
10	Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția apeductului de interconexiune a râului Prut - s.Măcărești cu apă potabilă a 13 localități din raioanele Nisporeni și Ungheni.	62 159 050,00	55 767 980,00	6 391 069,20	13 344 351,37	42 423 628,63
11	Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală	555 025 130,00	55 025 130,00	0,00	1 608 215,80	53 416 914,20
	Denumirea proiectului	Cost total (MDL)	Sursa de finanțare	Contribuția APL (MDL)	Alocat 2022	Necesar pentru finalizare
12	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în orașul Călărași	32 995 693,38	UE	2 373 595,71	6 093 781,22	0,00
13	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în municipiul Ungheni	55 436 737,00	UE	5 845 237,95	4 393 517,43	0,00
14	Apă potabilă în Ialoveni: îmbunătățirea calității vieții în Orașul Ialoveni prin acces îmbunătățit la apă potabilă și conștientizarea despre managementul apei"	219 950 EUR	ODA Slovacă -199 950 EUR ADR Senec-Pezinok - 20 000 EUR	–	219 950 EUR	0,00
15	Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor or. Rezina: asigurarea accesului la sistemul de canalizare	218 020 EUR	ODA Slovacă – 198 200 EUR ADR Senec-Pezinok - 19 820 EUR	–	218 020 EUR	aproximativ 10 000 EUR

În cadrul proiectelor cu sursa de finanțare din FNDRL, au fost inițiate 9 proiecte de dezvoltare regională pe domeniul aprovizionare cu apă și canalizare și a continuat implementarea a 2 proiecte lansate anterior.

Au fost semnate contracte de finanțare, conform cărora beneficiarii au transferat 50% din valoarea contribuției obligatorii garantate.

În urma aprobării pentru finanțare a proiectelor incluse în DUP 2022-2024, ADR Centru a solicitat tuturor beneficiarilor de proiecte ajustarea devizului de cheltuieli în conformitate cu noul catalog de prețuri, având în vedere majorarea considerabilă a costurilor. Au fost organizate proceduri de achiziții publice.

În cadrul a 2 proiecte: *"Sistem de canalizare pentru 7 localități"*, și *"Apeduct magistral pentru localitățile: Văsieni, Ulmu, (etapa 3) și Costești, Pojăreni (etapa 4)"* a fost aprobată finanțarea serviciilor de elaborare a documentației tehnice și semnate contractele privind serviciile de proiectare.

Urmare a procedurilor de achiziții au fost semnate contracte de antrepriză și stabilită data inițierii lucrărilor de construcții pentru următoarele proiecte:

- *"Reabilitarea și extinderea apeductului magistral Zagarancea - Cornești"*
- *„Sisteme regionale „Apa-Canal” – garanția sănătății noastre”*
- *„Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția apeductului de interconexiune a râului Prut - s. Măcărești cu apă potabilă a 13 localități din raioanele Nisporeni și Ungheni,,*
- *„Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I,,*
- *„Apeduct Prut - Nisporeni. Evacuarea apelor reziduale a or. Nisporeni (etapele II și III) și com.Vărzărești,,*
- *„Îmbunătățirea nivelului de trai în localitățile raioanelor Călărași și Strășeni prin asigurarea accesului populației la sistemele centralizate de canalizare,,*

Pentru proiectul: **"Construcția apeductului magistral Sărata Răzești-Voinescu Mingir"**, raionul Hîncești, a avut loc procedura de Achiziții Publice repetate din cauza contestațiilor numeroase din partea ofertanților. Deschiderea ofertelor a avut loc la data de 13 decembrie 2022. Urmează evaluarea ofertelor.

În anul 2022 (semestrele I și II) a continuat implementarea serviciilor de proiectare în cadrul proiectului: *„Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală"*. A fost finalizat proiectul tehnic al apeductului magistral Chișinău-Strășeni-Călărași cu o lungime de 53 km. Au fost transmise spre aprobare conceptele privind măsurile de reabilitare a orașelor Strășeni și Călărași și inițiate proiectele tehnice pentru satele Sireți și Seliște Nouă. Au fost inițiate măsurile de consultanță și suport destinate operatorilor de apă din orașele Strășeni și Călărași, cu scopul de a fortifica capacitatea de management și operare a sistemelor de aprovizionare cu apă în zona proiectului.

În cadrul proiectelor cu finanțare din sursele UE - a avut loc recepția la terminarea lucrărilor în cadrul proiectului *„Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în*

municipiul Ungheni". Rezultate obținute -3 stații de pompare a apei uzate construite; peste 28 mii populație cu acces îmbunătățit la servicii de apeduct și canalizare;

La proiectul „**Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în orașul Călărași**”- au fost finalizate lucrările de construcții și obținute următoarele rezultate: 4 km 902 m de rețele de canalizare gravitațională construit; 1 stație de clorinare construită; 15 km 845 m de rețele de apă extins și reabilitat. La data de 04.10.2022 a avut loc recepția la terminarea lucrărilor.

La proiectul moldo-slovac „**Apă potabilă în Ialoveni: îmbunătățirea calității vieții în Orașul Ialoveni prin acces îmbunătățit la apă potabilă și conștientizarea despre managementul apei**”, în perioada de referință s-au desfășurat următoarele activități: (i) o Masă rotundă dedicată Zilei Mondiale a Apei, marcată anual la data de 22 martie. Evenimentul s-a desfășurat în cadrul Campaniei de Informare și sensibilizare a populației despre importanța apei. Obiectivul marcării acestei zile este de a sensibiliza populația atât în privința potențialului pentru o cooperare extinsă, cât și asupra răspunsurilor la provocările cu care se confruntă managementul resurselor de apă, având în vedere creșterea cererii de acces la apă și la serviciile în domeniu. Evenimentul a întrunit reprezentanți ai Consiliului Tinerilor din orașul Ialoveni. Participanții au fost informați despre activitățile majore ale proiectului, precum și despre activitatea Primăriei Ialoveni și ADR Centru, în domeniul apei. De asemenea, cu o prezentare amplă a procesului de prestare a serviciilor de aprovizionare cu apă în orașul Ialoveni a venit reprezentantul Departamentului Apă și Canalizare Ialoveni, S.A. "Apă-Canal Chișinău". Acesta a menționat că „Ziua Mondială a Apei” este un eveniment în care sărbătorim apa și în care se atrage atenția, la nivel mondial, asupra populației care suferă de lipsa apei și a dat asigurarea că zi de zi angajații furnizorului de apă muncesc în cadrul întreprinderii pentru a asigura un serviciu de înaltă calitate pentru consumatorii orașului Ialoveni. Apa din apeductul municipal poate fi folosită pentru băut și în alimentație fără filtrare suplimentară. Aceasta corespunde parametrilor chimici și bacterologici și poate fi întrebuințată în alimentație, fapt confirmat prin testele de laborator efectuate zilnic. (ii) Conferința de încheiere. Evenimentul a întrunit reprezentanți ai Ambasadei Slovaciei în Republica Moldova, Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, ADR Centru, primăriei Ialoveni, Inspectoratului Ecologic, Apă-Canal Chișinău, Instituții de învățământ din oraș, precum și alți oaspeți interesați de domeniul alimentării cu apă și protecție a mediului din aria proiectului. În ziua desfășurării conferinței de încheiere un grup de tineri din orașul Ialoveni, membri ai Școlii de Arte, au participat la un flashmob, unde au dansat și au distribuit materiale informative trecătorilor, împărtășind astfel un mesaj prin care se dorește conștientizarea importanței utilizării raționale a resurselor de apă potabilă.

Proiectul a atins următoarele rezultate:

- Construirea unei rețele noi din fontă cu o lungime de 1060 metri, cu diametrul de 300 mm. Acest fapt va face posibil crearea a două circuite autonome de alimentare cu apă potabilă a orașului Ialoveni care permite reglarea presiunii în rețea;
- Construirea a cinci puncte de alimentare cu apă pentru pompieri (hidranți) care sunt utilizate în situații de incendiu;
- Achiziționarea unei instalații de dozare a clorului, astfel a fost înlocuită instalația veche care are peste 40 ani;
- Proiectare unei instalații moderne de producere și dozare a hipocloritului, care va alinia stația de dezinfecție a apei la standardele europene de dezinfectare a apei;

- Achiziționarea mai multor utilaje pentru deservirea și întreținerea rețelei de alimentare cu apă potabilă din or. Ialoveni

Perioada de implementare a proiectului moldo-slovac a fost 01 octombrie 2020 - 31 mai 2022, realizat de Agenția pentru Dezvoltare Regională (ADR) Senec-Pezinok, Slovacia, în parteneriat cu Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Centru și Primăria orașului Ialoveni. Proiectul este susținut financiar de ODA slovacă - Slovak Aid și cofinanțat de Agenția de Dezvoltare Regională Senec-Pezinok.

Proiectul „Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor or. Rezina: asigurarea accesului la sistemul de canalizare”.

În perioada de referință, ADR Centru, în parteneriat cu primăria orașului Rezina și ADR Senec Pezinok au contribuit la realizarea, aproape integrală, a obiectivelor stabilite în cadrul proiectului. A fost elaborat și publicat caietul de sarcini pentru lucrările de construcție a *3,93 km de rețele de canalizare și construcția stației de pompare*, pentru pomparea apelor uzate către stația de epurare. În urma procedurii de achiziții publice a fost desemnat câștigătorul *SRL „Termosistem”*.

După semnarea contractelor de finanțare și de antrepriză, au demarat lucrările de construcție în *cartierul Rezina-Vest*. Tot în perioada de referință a fost efectuată vizita de monitorizare a lucrărilor de construcții, de către partenerii slovaci¹¹.

În aceeași perioadă (luna mai), au avut loc pregătirile pentru organizarea Campaniei de Conștientizare (Etapa I). În cadrul acesteia, au fost elaborate liflete cu informații legate de proiect, au fost achiziționate materiale promoționale, pentru a le înmâna copiilor participanți la concursurile organizate în cadrul Zilei Copilului – Eveniment organizat de către primăria or. Rezina în data de 04 iunie 2022¹².

În luna iunie, în cadrul proiectului de la Rezina, au fost efectuate câteva vizite de monitorizare de către managerul de proiect și expertul tehnic, la șantierul de construcție, unde s-a constatat efectuarea aproape integrală a lucrărilor legate de montarea și instalarea țevelor de canalizare. După informarea partenerilor slovaci, de către ADR Centru și primăria or. Rezina referitor la acest subiect, s-a decis ca în luna iulie să fie efectuată o vizită de monitorizare a partenerilor slovaci la șantierul de construcție. Astfel, în luna iunie au evoluat pregătirile atât pentru Campania de Conștientizare (Etapa II), care a avut loc în data de 02 iulie 2022, cât și pregătirile pentru Vizita de monitorizare a partenerilor Slovaci din data de 04 iulie 2022. Pentru organizarea Campaniei de Conștientizare (Etapa II) au fost achiziționate un șir de materiale promoționale, care au fost utilizate în cadrul evenimentului respectiv.

---

¹¹ <http://adrc centru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=4033&t=/Noutati/Vizita-de-monitorizare-a-lucrariilor-de-imbunatatire-a-calitatii-vietii-cetatenilor-or-Rezina-prin-asigurarea-accesului-la-sistemul-de-canalizare>
<https://primaria-rezina.md/2022/05/25/vizita-de-monitorizare-cu-privire-la-proiectul-moldo-slovac-imbunatatirea-calitatii-vietii-cetatenilor-or-rezina-asigurarea-accesului-la-sistemul-de-canalizare/>
<https://www.facebook.com/watch/?v=358596739751718>
<https://www.youtube.com/watch?v=hd8dH4-SU7g>

¹² <https://primaria-rezina.md/2022/06/17/copilaria-s-a-facut-auzita-la-rezina/>
<http://adrc centru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=4040&t=/Noutati/ADR-Centru-a-desfaurat-o-activitate-de-contientizare-a-utilizarii-rationale-a-resurselor-de-apa-i-protectiei-mediului-la-Rezina>

În luna iulie, echipele de proiect ale partenerilor slovaci, precum și echipele de implementare a proiectului partenerilor 1 și 2 (ADR Centru și primăria or. Rezina), din cadrul proiectului, au desfășurat cea de a doua etapă a Campaniei de Conștientizare, în cadrul primei ediții a „Festivalului Pescarilor de la Nistru”, organizată de primăria orașului Rezina și partenerii săi. Echipele au sensibilizat locuitorii orașului Rezina și oaspeții săi cu privire la utilizarea rațională a resurselor de apă și Protecția Mediului în cadrul celei de-a doua etape a campaniei de conștientizare a proiectului moldo-slovac „Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor din Rezina: asigurarea accesului la sistemul de canalizare”. Împreună cu locuitorii orașului și vizitatorii festivalului, a avut loc un concurs de chestionare cu întrebări legate de protecția mediului și a surselor de apă, utilizarea rațională a resurselor naturale, dar și conștientizarea beneficiilor/daunelor aduse mediului prin activitatea fiecăruia dintre noi. Participanții au primit o serie de materiale informative și de identitate vizuală, elaborate în cadrul Campaniei de conștientizare în domeniul utilizării raționale a resurselor de apă și Protecției Mediului a proiectului moldo-slovac.

Tot în luna iulie, echipele de implementare a proiectului, împreună cu echipa Senec-Pezinok RRA, au efectuat o vizită de monitorizare a proiectului pe șantier pentru a observa progresul proiectului, pentru a discuta despre activitățile, dificultățile și problemele întâmpinate, precum și pașii care urmau să fie parcurși, dar și pentru a efectua teste de rezistență și scurgere a rețelei de canalizare. În urma vizitei, au fost depistate unele nereguli la mai multe guri de vizitare, respectiv, operatorului economic i s-a cerut să le înlăture, iar Responsabilul Tehnic să fie responsabil să monitorizeze cu atenție faptul că obiecțiile menționate sunt înlăturate.

Pe 24 august 2022, echipele de implementare a proiectului, împreună cu echipa Senec-Pezinok RRA, au efectuat o nouă vizită de monitorizare a proiectului pe șantier, pentru a observa progresul proiectului, pentru a observa dacă obiecțiile au fost eliminate, dar și pentru a discuta despre dificultățile și problemele întâmpinate, inclusiv cu proiectantul proiectului. În timpul vizitei s-a constatat că antreprenorul a lucrat la obiecții, dar ar fi bine pentru el să lucreze, de asemenea, la aspectele estetice ale căminelor de vizitare. Totodată, s-a constatat că apele subterane intră, oricum, în sistemul public de canalizare și s-a solicitat ca proiectantul proiectului, împreună cu responsabilul tehnic, reprezentantul Primăriei Rezina și operatorul economic să se așeze la o masă de discuții, pentru a clarifica situația și a ajunge la un numitor comun în ceea ce privește înlăturarea obiecțiilor legate de apele subterane, precum și cele legate de camera cu ecrane la stația de pompare.

După vizită, reprezentantul RRA Senec-Pezinok a prezentat un proces-verbal, cu neregulile depistate și obiecțiile care trebuiau eliminate. La momentul prezentării raportului intermediar 2, Primăria Rezina nu avea claritate cu privire la soluțiile tehnice legate de ecranele de la stația de pompare, precum și cele legate de rețelele electrice.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 2.2: Dezvoltarea infrastructurii de sprijin a afacerilor la nivelul RDC

- 1) Extinderea și diversificarea infrastructurii existente de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor (incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business etc.);
- 2) Sprijinirea dotării cu infrastructură tehnico-edilitară a Parcurilor Industriale/sub-Zonelor Economice Libere pentru valorificarea oportunităților investiționale;

- 3) Susținerea activității diverselor structuri/rețele de cooperare, precum și a activităților de promovare economică.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 2.3: Sprijinirea procesului de adaptare a RDC la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor

Măsura pune accent pe pe sprijinirea eficienței energetice și extinderea utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructuri publice, inclusiv în clădiri publice. Prin promovarea investițiilor în eficiența energetică se urmărește reducerea consumului de energie în clădirile publice și confortul termic al acestora. Prin urmare, creșterea performanței energetice a clădirilor va conduce la importante economii de energie și reducere a gazelor cu efect de seră, fapt ce va contribui în mare măsură la dezvoltarea unei regiuni cu aspect ecologic mai bun și mai prietenos cu mediul.

De asemenea, este important și sporirea nivelului de conștientizare și de promovare a beneficiilor utilizării surselor de energie regenerabile prin următoarele măsuri:

- 1) Îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea ponderii energiei regenerabile, pentru reducerea emisiilor de CO₂

În scopul realizării domeniului de eficiență energetică, ADR Centru a finalizat 3 proiecte din sursele UE și continuă implementarea unui proiect în orașul Șoldănești:

	Denumirea proiectului	Cost total conform contractelor semnate (MDL)	Sursa de finanțare	Contribuția APL (MDL)	Valorificat total (MDL)
1.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic Holercani din satul Holercani, raionul Dubăsari	17 573 926,91	UE	0,00	17 573 926,91
2.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Alexei Mateevici” din orașul Șoldănești	52 901 176,35	UE	1 300 000,00	11 596 839,39
3.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Ion Vatamanu” din municipiul Strășeni	29 180 008,18	UE	2 060 000,00	29 180 008,18
4.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Ungheni	61 896 279,23	UE	2 026 356,66	61 896 279,23

În cadrul acestor proiecte au fost planificate lucrări de termoizolare a 23 196,4 m² de suprafețe, renovare a 4 clădiri publice și îmbunătățirea condițiilor prin măsuri de eficiență energetică pentru 2902 de beneficiari.

În perioada de referință, pentru proiectele „Sporirea eficienței energetice a liceului din Holercani, r-ul Dubăsari” și „Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Ion Vatamanu”” și „Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Ungheni” au fost atinși toți indicatorii stabiliți și organizate recepțiile la terminarea lucrărilor.

În cadrul proiectului „Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Alexei Mateevici” din orașul Șoldănești”, lucrările de construcții continuă.

Totodată, menționăm că 3 proiecte de dezvoltare locală („Satul european”) ce vizează valorificarea resurselor regenerabile pentru producerea de energie au fost incluse în DUP 2022-2024. Este vorba de 1 APL din raionul Strășeni și de 2 APL-uri din raionul Ungheni.

În contextul situațiilor de criză de actualitate, ADR Centru a implementat proiectul *”Pachet de suport pentru RDC drept răspuns la situații de urgență”*, proiect susținut financiar de guvernul Germaniei prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei(GIZ). În cadrul proiectului au fost atinși următorii indicatori majori de rezultat:

- 5 instruirii organizate, cu privire la acordarea primului ajutor;
- 140 persoane instruite;
- 1 Ghid de comunicare elaborat, destinat APL pentru situațiile de criza;
- 5 centre de plasament dotate cu echipament tehnic;
- 292 de pachete medicale pentru refugiați, repartizate;
- Cursuri de instruire profesională pentru 4 refugiați din or. Anenii-Noi;
- 1 eveniment cultural organizat pentru incluziunea socială a refugiaților la Strășeni;
- 1 Centru de zi temporar, creat pentru copiii refugiaților la Ialoveni.

Proiectul a fost încheiat în luna decembrie 2022. Urmează elaborarea raportului final per proiect.

OBIECTIVUL GENERAL 3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională

Scopul obiectivului este de a eficientiza procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională, prin **crearea, îmbunătățirea și ajustarea** mecanismelor și a unui cadru instituțional corelat cu realitățile și necesitățile regionale, care să sprijine atingerea obiectivelor regionale de dezvoltare.

În acest sens acțiunile vor fi orientate spre:

- Sprijinirea îmbunătățirii mecanismului de finanțare a proiectelor în domeniul DR;
- Îmbunătățirea instrumentelor de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de DR;
- Consolidarea capacităților tuturor actorilor regionali în domeniile aferente politicii de DR.

Este de menționat, că realizarea acestui obiectiv necesită consolidarea tuturor actorilor instituționali implicați în procesul dezvoltării regionale, astfel încât să fie asigurată o abordare unică și integrată de planificare, coordonare și evaluare a investițiilor publice sectoriale direcționate spre dezvoltarea regiunilor. Acest fapt presupune o comunicare și o colaborare eficientă între ministere

pentru conjugarea eforturilor comune necesare implementării proiectelor de dezvoltare regională. Este vorba de o politică de dezvoltare regională cu o abordare intersectorială care să contribuie la dezvoltarea obiectivelor din alte strategii.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 3.1: Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională

Această direcție este realizată prin implementarea măsurilor:

Facilitarea de către ADR Centru a procesului de mobilizare de finanțări adiționale (inclusiv co-finanțări) și consolidarea parteneriatelor cu partenerii de dezvoltare;

În perioada de referință au fost consolidate 3 parteneriate cu partenerii instituționali ai ADR Centru și anume:

- ADR Centru România prin intermediul conceptului de proiect depus în septembrie 2021 și acceptat spre finanțare în decembrie 2021, urmat de semnarea contractului de finanțare în decembrie 2022 – EUROCHAMBRES prin intermediul rețelei EU4BUSINESS: Connecting companies: „Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului”
- Solidarity Fund prin intermediul conceptului de proiect depus în luna mai și acceptat spre finanțare în luna iunie 2022, urmat de semnarea contractului de finanțare în data de 20 iunie 2022: „Acordarea asistenței autorităților publice locale urbane din RDC în consolidarea capacităților administrative și de planificare în procesul de dezvoltare și revitalizare urbană”
- GIZ prin intermediul conceptului de proiect depus în luna mai 2022, și acceptat spre finanțare în luna iunie 2022, urmat de semnarea contractului de finanțare în data de 01 iulie 2022: „Suportul pentru Regiunea de dezvoltare Centru drept răspuns la situații de urgență”

În perioada de referință au fost consultate și implicate mai multe APL-uri, întru susținerea și realizarea obiectivelor din cadrul proiectelor susmenționate. Întâi de toate au fost identificați partenerii, ulterior s-a discutat cu ei, pentru obținerea datelor statistice necesare, etc.

Consolidarea mecanismelor de monitorizare și evaluare a proiectelor de dezvoltare regională.

Procesul de raportare cu privire la implementarea proiectelor și a programelor de dezvoltare regională s-a desfășurat în conformitate cu prevederile Instrucțiunii privind monitorizarea și evaluarea proiectelor de dezvoltare regională.

Rezultatele monitorizării implementării POR sînt integrate în Rapoartele de progres care sînt elaborate de către ADR în conformitate cu prevederile Manualul Operațional privind modul de utilizare a mijloacelor FNDRL, fiind o parte componentă a sistemului general de monitorizare și evaluare al SNDR.

În perioada de referință, ADR Centru a realizat mai multe vizite de monitorizare a proiectelor de dezvoltare regională, inițiate conform DUP 2022-2024, dar și a celor trecătoare din DUP 2017-2020. Totodată, au fost realizate vizite de monitorizare post implementare, dar și vizite de monitorizare a proiectelor de dezvoltare locală pentru veridicitatea datelor oferite conform cererilor de finanțare din cadrul Concursului ”Satul European”, ediția martie 2022.

Tot în această perioadă, a fost asigurată monitorizarea post implementare a 6 proiecte

finalizate, conform Planurilor actualizate de asigurare durabilitate, anexate la Cererea de finanțare a fiecărui proiect și prevederilor capitolului VII din Contractul de finanțare.

Au fost monitorizate și analizate cu exactitate dimensiunile esențiale ale durabilității (instituțională, tehnică, financiară, integrată) și colectați indicatorii de produs și rezultat conform rapoartelor beneficiarii finali. Rezultatele cumulative atinse, impactul asupra comunității și grupului țintă atins au fost reflectate în rapoarte trimestraile, procese verbale, note informative.

Evaluarea impactului proiectelor de dezvoltare regională

Evaluarea impactului este realizat pentru aprecierea eficienței, eficacității, impactului, durabilității și relevanței proiectului sau a programului în contextul atingerii obiectivelor stabilite. Scopul principal este de a însuși anumite lecții din concluziile făcute și pentru utilizarea acestora în proces de luare a deciziilor (programare) pe viitor.

În sprijinul acestei activități derulate de către ADR Centru a fost aceeași Instrucțiune de monitorizare și evaluare a proiectelor de DR. În perioada de referință au fost realizate vizite de evaluare ex-post a 2 proiecte din domeniul atractivitate turistică, 1 proiect din domeniul Eficiență Energetică și 2 proiecte din domeniul Drumuri Regionale și Locale. În procesul de evaluare au fost analizate rezultatele reale ale proiectului, dar în mod special impactul acestora. Constatările și recomandările principale au fost integrate în rapoartele finale de evaluare. Acestea au fost, sau urmează a fi plasate pe pagina web a Agenției.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 3.2: Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională

Identificarea oportunităților de finanțare și asigurarea sinergiilor cu celelalte fonduri de dezvoltare naționale și internaționale

O oportunitate de finanțare identificată pe parcursul semestrului I a.c. a fost apelul suplimentar de propuneri de proiecte pentru partenerii din Republica Moldova și Ucraina, în cadrul căruia urmau să fie selectate și implementate câte 3 proiecte transnaționale în fiecare țară în perioada martie 2022 - iunie 2023. Acest apel era concentrat pe *Obiectivul specific 4.1 Îmbunătățirea capacităților instituționale de abordare a provocărilor majore ale societății.*

O altă oportunitate de finanțare identificată pe parcursul anului este inițiativa GIZ de a finanța activități ce țin de consolidarea capacităților APL și CRD Centru în a planifica, adapta la realitate și coordona acțiuni în caz de situații de criză și urgențe în teritoriu, de a acorda asistență imediată celor afectați de criză, precum și de a planifica prevenirea și reducerea impactului crizelor asupra comunităților, prin prisma dezvoltării regionale. Astfel, în luna mai de către ADRC a fost elaborat și depus un concept de proiect în acest sens, care a fost semnat de părți pe 01.07.22. Activitățile au fost implementate în perioada iulie-decembrie 2022.

Conform celor menționate mai sus la *Direcția prioritară 1.1*, la data de 20.06.22 a fost semnat un contract de finanțare între ADRC și Solidarity Fund PL în Moldova privind realizarea unui suport pentru dezvoltarea urbană în cadrul Fondului de Granturi Regionale (FGR), pentru dezvoltarea urbană. FGR a oferit asistență tehnică Agenției, care la rândul ei a asigurat suport

pentru orașele–poli de creștere Orhei și Ungheni și pentru alte orașe din RDC interesate în revitalizarea urbană. În urma implementării proiectului dat UIP Ungheni și Orhei au fost asigurate cu tehnică de birou: UIP Orhei – 1 laptop, UIP Ungheni – 1 multifuncțională.

Pe parcursul lunii noiembrie 2022, ADR Centru a colectat fizic 12 Note Conceptuale depuse de către reprezentanții municipiilor și orașelor din RD Centru, care au solicitat finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) în cadrul Apelului Competitiv lansat pe 01 noiembrie 2022 de MIDR. Ulterior, Comisia de evaluare administrativă a selectat 10 Note Conceptuale din cele 12 depuse, astfel încât pînă pe 27 martie 2023 aplicații selectați urmează să depună Cererile de Finanțare corespunzătoare.

DIRECȚIA PRIORITARĂ 3.3: Dezvoltarea de capacități ale APL-ilor din regiune în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională

Facilitarea organizărilor instruirilor pentru APL în domeniile aferente politicii de dezvoltare regională

În contextul lansării în data de 21 martie a.c. de către MIDR a Concursului pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor de dezvoltare locală propuse spre finanțare din FNDRL, ADR Centru a organizat și desfășurat în perioada 24 martie – 05 aprilie 6 instruirii pentru APL-urile din RDC. În paralel, specialiștii Agenției au oferit zeci de consultări telefonice reprezentanților APL care aveau nevoie de clarificări pe aspecte ce țin de condițiile Apelului „Satul european”.

O altă activitate inițiată de către ADRC în sem. 1 și valorificată în sem. 2 a fost procesul de elaborare a unui Portofoliu regional de concepte de proiecte prioritare în domeniile turism și infrastructura de sprijin a afacerilor pentru eficientizarea identificării de resurse financiare (în special în cadrul Apelurilor externe de finanțare). Principalele activități ale acestui exercițiu au fost: analiza strategiilor socio-economice pentru identificarea ideilor de proiect prioritare și cu impact, analiza socio-economică a RDC cu accent pe ramurile competitive cu potențial, precum și elaborarea a cel puțin 13 concepte de proiecte.

Provocări și riscuri

Perioada de referință o constituie anul 2022, care a fost un an destul de dificil și pe lângă realizările obținute în implementarea POR Centru, au fost întâmpinate mai multe provocări de ordin economic și operațional, care au dus la tergiversarea și chiar sistarea unor activități, după cum urmează:

- În perioada de raportare cel mai important impediment pentru implementarea politicii de dezvoltare regională au fost procesele stagflaționiste regionale, războiul din Ucraina, care a perturbat fluxurile economice și a mărit trendul prețurilor și așa crescător la toate resursele energetice, la fertilizantii agricoli și la materialele de construcție, care a afectat realizarea obiectivelor propuse. Ca urmare a fost necesară re-planificarea, revizuirea și rectificarea bugetelor;
- Managementul tradițional patriarhal instituit în autoritățile/entitățile publice, exprimat prin:
  - neonorarea obligațiilor și responsabilităților de către părțile implicate în procesul de implementare a proiectelor, cum ar fi tergiversarea alocării contribuțiilor de către APL;
  - deficitul de cooperare cu alți potențiali parteneri de dezvoltare, inclusiv cu instituții internaționale.
- Insuficiența fondurilor alocate în raport cu necesitățile locale și regionale de dezvoltare. Se atestă în continuare discrepanța între necesități și surse de finanțare. Necorelarea resurselor alocate la obiectivele/rezultatele scontate aferente, impactul constituind risipă de resurse (materiale, financiare, umane), fără rezultat cuantificabil;
- Capacități slab dezvoltate ale autorităților publice locale în ceea ce privește elaborarea și implementarea proiectelor regionale. Pe de o parte - documentație tehnică cu erori, necorelări, care necesita rectificări pe de altă parte – incapacitatea beneficiarilor de a achita lucrările de reproiectare;
- Asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională este o provocare continuă. Insuficiența resurselor financiare atât din partea APL, cât și a cetățenilor din regiunile de dezvoltare, în asigurarea contribuției de finanțare a proiectelor, achitarea tarifelor la utilități publice, la serviciile descentralizate.

Lecții învățate și bune practici

Drept urmare a contextului regional în care ne aflăm – stagflație, război în regiune, emigrația populației aptă de muncă, criza energetică – a fost intensificat dialogul cu actorii principali implicați în derularea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională. Pe lângă acest lucru, au fost identificate soluții eficiente de ajustare a finanțărilor pentru buna desfășurare și implementare a proiectelor.

Regiunea de Dezvoltare Regională Centru rămâne regiunea cu cea mai numeroasă populație și cu cea mai mare întindere, cu cele mai multe unități teritorial-administrative de nivel II (13 raioane) și cea mai dinamică creștere a PIB-ului regional, menținând rolul de lider după numărul de proiecte implementate cu finanțare din FNDRL și surse externe.

Acordarea de către ADR Centru a asistenței informaționale și metodologice autorităților publice locale în vederea consolidării capacităților și instruirii persoanelor responsabile este un proces efectiv în vederea îmbunătățirii calității procesului de planificare și implementare a proiectelor și minimizării erorilor aferente.

Concluzii

Scopul Programului Operațional Regional este de a asigura un cadru eficient de planificare pentru a determina direcțiile și ritmul de dezvoltare, a eficientiza activitatea autorităților în gestionarea problemelor regionale, în utilizarea resurselor financiare, de a promova regiunea și de a atrage fonduri externe pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

În Documentul Unic de Program 2022-2024, pentru Regiunea de Dezvoltare Centru sunt incluse 17 proiecte, cu un cost total de 961 863 209,60 lei, pentru implementarea cărora din mijloacele FNDRL este solicitată suma de 398 569 668,31 lei, cu contribuția financiară a beneficiarilor (APL) în sumă de 44 188 540,27 lei și co-finanțarea externă în sumă de 519 105 000,00 lei. Proiectul *”Dezvoltarea atractivității turistice în comunitățile de pe Platoul Coșnița și orașul Criuleni”*, a fost retras din finanțare ca urmare a solicitării applicantului. Ca urmare a retragerii proiectului și a revizuirii bugetului total, în Documentul Unic de Program 2022-2024 au rămas 16 proiecte, cu un cost total de 922 758 209,60 lei, pentru implementarea cărora, din mijloacele FNDRL sunt solicitate 388 569 669,33 lei, cu contribuția financiară a beneficiarilor (APL), în sumă de 34 188 540,27 lei și co-finanțarea externă, în sumă de 500 000 000,00 lei.

Conform Deciziei CNCDR nr. 21/22 din 22.12.2022 cu privire la aprobarea Planului anual de finanțare din surse FNDRL pentru anul 2022, Regiunii de Dezvoltare Centru i-au fost alocate mijloace financiare în sumă de **73 881 015, 80 lei**.

Totodată, **în perioada de referință au fost valorificate 122 747 334,96 lei din fondurile planificate din sursele Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală, APL, GIZ, UE, FR și KfW.**

Adițional alocațiilor din FNDRL, Agenția de Dezvoltare Regională Centru gestionează 13 proiecte cu finanțare externă la valoarea totală de **809 588 481,16 lei**:

249 943 821,05 lei – proiectul GIZ UE: *”Modernizarea serviciilor publice locale”*, prin implementarea a 2 proiecte de modernizare a serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare a raioanelor Călărași și Ungheni și 4 proiecte de eficientizare energetică a liceelor din or. Șoldănești, municipiile Strășeni, Ungheni și satul Holercani, raionul Dubăsari:

- pentru cele 2 proiecte pe AAS din surse UE, au fost valorificate integral mijloace financiare în sumă de 88 392 430, 38 lei; Proiectele respective au fost finalizate;
- pentru alte 4 proiecte pe domeniul EE a clădirilor și serviciilor publice din surse UE au fost valorificate integral mijloace financiare în sumă de - 161 551 390,67 lei
- **555 025 130,00 lei** - proiectul KfW – *„Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”*, valorificat în perioada de referință – 11 580 503,36 lei

581 214,04 lei – proiectul SAMRS/2020/MD/1/6 – *„Apă potabilă în Ialoveni: îmbunătățirea calității vieții în orașul Ialoveni prin acces îmbunătățit la apă potabilă și conștientizarea despre managementul apei”*; Valorificat în perioada de referință – 564 197,36 lei;

476 700,00 lei – proiectul SAMRS/2021/MD/1/8 – *„Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor or. Rezina: asigurarea accesului la sistemul de canalizare”*; Valorificat în perioada de referință- 294 521,38 lei;

584 655,03 lei – proiectul 2SOFT/2.1/129 – *”MuseumInfoTur - Valorificarea și sporirea vizibilității patrimoniului cultural și istoric în cadrul rețelei transfrontaliere de muzee - Centre de Informare Turistică”*; Valorificat în perioada de referință- 447 070,81 lei;

448 651,04 lei – proiectul ENI/2019/411-865 – *”RO-MD-DE: Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului”*; Valorificat în perioada de referință 146 087,24 lei;

761 710,00 lei – proiectul 2022-SFPL-UD-FGR-01 – „Acordarea asistenței autorităților publice locale urbane din RD Centru în consolidarea capacităților administrative și de planificare în procesul de dezvoltare și revitalizare urbană”; Valorificat în perioada de referință 729 399,33 lei;

1 766 600,00 lei – proiectul 83412819 – „Pachet de suport pentru RDC drept răspuns la situații de urgență”; Valorificat în perioada de referință 1 317 069,67 lei;

În pofida tuturor constrângerilor și a factorilor de ordin social și economic și anume: tergiversarea procedurilor de achiziții publice, creșterii prețurilor la materialele de construcție, calitatea slabă a documentației tehnice cu omisiuni, necorelări, erori, a procedurilor repetate de achiziții publice care au generat abateri de la planul de achiziții, Agenția are în implementare cel mai mare număr de proiecte și cel mai înalt grad de valorificare.

Analiza, per ansamblu, a tendințelor de evoluție socio-economică a regiunii demonstrează o creștere lentă dar stabilă a valorilor principalilor indicatori la măsurile: îmbunătățirea serviciilor de alimentare de apă și canalizare, creșterea eficienței energetice a clădirilor și serviciilor publice, dezvoltarea potențialului turistic al regiunii și a infrastructurii de sprijin a afacerilor. Calitatea și disponibilitatea redusă a datelor statistice este o constrângere pentru procesul de monitorizare și evaluare eficientă a proiectelor de dezvoltare regională.

Agențiile mizează în continuare pe susținerea din partea reprezentanților instituției fondatoare în privința consolidării parteneriatelor și atragerea investițiilor întru implementarea cu succes a politicii de dezvoltare regională.

Director ADR Centru

Pavel TROFIN

ELABORAT:

Vadim GROSU, specialist Secția monitorizare și evaluare, ADR Centru

Alina BUJOR-LUCA, specialist Secția planificare și cooperare regională, ADR Centru

Oleg SECRIERU, șef Secție management integrat al proiectelor, ADR Centru

Natalia GARPAN, șef Secție administrativă, ADR Centru

COORDONAT:

Igor MALAI, Șef Direcție politici de dezvoltare regională, MIDR

Sergiu TĂBĂCARU, Șef interimar, Secția relații cu instituțiile de dezvoltare regională, MIDR

AVIZAT:

Agencia de Dezvoltare Regională Centru
Director Pavel TROFIN

Raport privind dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR Centru, membrilor CRD Centru și reprezentanților APL din Regiunea de Dezvoltare Centru în perioada ianuarie-decembrie, 2022						
Nr.	Semestrul I-II Forma de instruire	Data	Participanți (Nr.)			
			ADR	MIDR	GIZ	Alți actori
<i>Sesiuni de instruire organizate/ traininguri</i>						
1.	Sesiune de instruire anticorupție, formator Virginia Moraru, expert CNA	23.02.2022	19	0	0	0
2.	Seminar de instruire online cu genericul "Cele mai frecvente abateri comise de către autoritățile contractante la desfășurarea procedurilor de achiziții publice". Seminarul este destinat persoanelor responsabile de efectuarea procedurilor de achiziții publice din cadrul autorităților contractante.	17.03.2022	1	0	0	0
3.	Training în cadrul proiectului „Suport pentru orașele-poli de creștere”: Managementul proiectelor. Scrierea cererilor de finanțare și implementarea proiectelor. I sesiune	07-08.04.2022	2	2	0	25
4.	Webinar cu genericul "Bune practici de achiziții publice: gestiunea contractului, executarea, modificarea și răspunsuri de achiziții publice în circumstanțe de urgență" – Departamentul de Comerț al SUA.	11-13.04.2022	2	0	0	0

Urbană" în cadrul Fondului de Granturi Regionale 2022						
10.	Atelier de instruire - „Dezvoltarea regională și urbană în RM – prezent și perspective”, în cadrul proiectului „Acordarea asistenței autorităților publice locale urbane din RDC în consolidarea capacităților administrative și de planificare în procesul de dezvoltare și revitalizare urbană”	06.09.2022	3	2	0	20
11.	Atelier de instruire "Acordarea primului ajutor și pregătire în caz de dezastru și gestionare a situațiilor cu risc crescut" desfășurat cu suportul GIZ pentru membrii CRD, în cadrul proiectului „Pachet de suport pentru Regiunea de Dezvoltare Centru drept răspuns la situații de urgență”	13.10.2022	4	1	1	27
12.	Atelier de lucru privind procedurile de finalizare a proiectelor de infrastructură - activități de realizat	17-18.11.2022	5	0	0	0
13.	Curs de Instruire în domeniul Securității și Sănătății în Muncă (40 ore)	12-16.12.2022	1	0	0	0
14.	Îmbunătățirea Capacităților Instituționale pe Segmentul Aspectelor tehnice în infrastructură	14.12.2022	2	0	0	15
15.	Seminarul de instruire online cu genericul: „Planificarea și inițierea procedurilor de achiziție publică. Ajustarea valorii contractelor de achiziții publice”	15.12.2022	1	0	0	0
Conferințe, forumuri organizate						
1.	Forumul pentru dezvoltare rurală "Regândește Moldova Rurală"	07.05.2022	1	1	0	20
2.	Conferința virtuală privind turismul regiunii Asia - Pacific 2022 "O nouă tendință și un nou model al turismului urban în regiunea Asia – Pacific"	26.05.2022	1	0	0	0
3.	Conferința în cadrul proiectului "RO-MD-DE: Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului";	28-29.06.2022	3	0	0	27
4.	Eveniment de celebrare a zilei cooperării EU 2022, la Cahul, în cadrul POC "RO-MD-2014-2020"	24.09.2022	1	0	0	0
5.	Conferință: „Dezvoltarea regională: perspective și provocări în contextul situațiilor de criză”.	29.09.2022	2	0	0	0
6.	Ședință ordinară a membrilor CRD (a doua ședință)	13.10.2022	4	1	1	27
Ateliere de lucru, mese rotunde, ședințe de lucru în cadrul proiectelor						
1	Ședință de prezentare a proiectului tehnic preliminar pentru localitatea Sireți în cadrul proiectului KfW	02.02.2022	3	1	0	22
2	Ședință de lucru cu privire la operarea sistemelor de aprovizionare cu apă în cadrul proiectului KfW.	04.02.2022	3	2	0	9
3	Comitetul de monitorizare a proiectului MSPL	15.02.2022	2			
4	Ședința comisiei de cercetare prealabilă pentru declararea utilității publice de interes național a lucrărilor de construcții privind apeductul magistral Chișinău-Strășeni-Călărași.	22.02.2022	3	3	0	17

5	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul: "Crearea unei zone de agrement pentru sporirea calității vieții locuitorilor din or. Ialoveni"	14.03.2022	4	0	0	1
6	Ședința de lucru "Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Călărași" Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Călărași"	15.03.2022	2	0	2	6
7	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul „Anenii Noi - Hub Național de turism sportive“	17.03.2022	3	0	0	1
8	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Apeduct magistral pentru localitățile: Văsieni, Ulmu (etapa 3) și Costești, Pojăreni (etapa 4)"	18.03.2022	3	0	0	3
9	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Reabilitarea și extinderea apeductului magistral Zagarancea - Cornești"	18.03.2022	3	0	0	1
10	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Reparația capitală a străzii M Eminescu, or. Călărași"	21.03.2022	3	0	0	2
11	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Îmbunătățirea nivelului de trai în localitățile raioanelor Călărași și Strășeni prin asigurarea accesului populației la sistemele centralizate de canalizare"	21.03.2022	3	0	0	2
12	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Sistem de canalizare pentru 7 localități și conectarea la stația de pompare/epurare din Strășeni"	23.03.2022	3	0	0	1
13	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul: "Construcția apeductului magistral Sărata Răzești-Voinescu - Mingir, raionul Hîncești"	24.03.2022	3	0	0	1
14	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul: "Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I"	24.03.2022	3	0	0	1
15	Ședință de clarificare a aspectelor tehnice în cadrul apelului de dezvoltare locală. MIDR-ADR-AST-AAP	04.04.2022	2	2	0	8
16	Ședință comună de lucru cu reprezentanții Agenției Pentru Supraveghere Tehnică și ADR în cadrul programului național "Satul European"	04.04.2022	3	2	2	3
17	Ședință privind aspectul de proprietate a infrastructurii de apă în cadrul proiectului "Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală"	18.04.2022	2	3	3	4
18	Ședință de lucru privind progresul implementării proiectului "Construcția complexului Turistic Sportiv Costești"	12.05.2022	1	0	0	15
19	Ședință CDL la proiectul "Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Călărași"	17.05.2022	3	0	1	10
20	Sedința CDL Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Holercani" r-ul Dubăsari	26.05.2022	2	1	1	14
21	Ședință CDL la proiectul: "Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Mihai Eminescu"	27.05.2022	2	0	1	12

r-ul Ungheni									
22	Sedința CDL Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Alexei Mateevici" r-ul Șoldănești	30.05.2022	2					2	24
23	Ședință de lucru privind progresul implementării proiectului "Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Ion Vatamanu,, rn. Strășeni"	06.06.2022	2	0	2			2	5
24	Ședință de lucru privind progresul implementării proiectelor de "Eficiență energetică" și "Alimentare cu Apă și Canalizare" din regiunea Centru.	07.06.2022	2	0	3			3	0
25	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția apeductului de interconexiune a râului Prut - s. Măcărești cu apă potabilă a 13 localități din raioanele Nisporeni și Ungheni"	08.06.2022	4	0	0			0	1
26	Ședința grupului de lucru pe Achiziție la proiectul "Dezvoltarea Grădinii Botanice ca destinație ecoturistică"	13.06.2022	3	0	0			0	1
27	Sedință de lucru la proiectul "Sisteme Regionale Apa-Canal- Garanția Sănătății Noastre"	29.06.2022	4	0	0			0	1
28	Sedință de lucru la proiectul Apeduct Prut - Nisporeni. Evacuarea apelor reziduale a or. Nisporeni (etapele II și III) și comuna Vărzărești;	07.07.2022	4	0	0			0	1
29	Sedință de lucru la proiectul "Reabilitarea infrastructurii de transport pe traseul 1392 Ungheni-Cetireni- Alexeevca",	11.07.2022	4	0	0			0	1
30	Eveniment regional sub genericul: „Regiunea de Dezvoltare Centru - Realizări și perspective de consolidare a potențialului de dezvoltare"	21.09.2022	7	1	1			1	40
31	Evenimentul de inaugurare a proiectului "Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Ion Vatamanu " r-ul Strășeni" .	22.09.2022	3	2	9			9	15
32	Evenimentul de inaugurare a proiectului "Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Holercani" r-ul Dubăsari"	26.09.2022	4	2	9			9	15
33	Training-ul privind management financiar al proiectelor.	29.09.2022	12	0	0			0	0
34	Training-ul privind procedurile de achiziții FIDIC, echipa UIP a proiectului KfW.	20.10.2022	12	0	0			0	2
35	Evenimentul de inaugurare a proiectului "Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Ungheni"	10.11.2022	4	1	9			9	15
36	Evenimentul de inaugurare a proiectului "Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic "Mihai Eminescu" r-ul Ungheni" .	10.11.2022	4	1	9			9	12

37	Training-ul privind managementul proiectelor.	14.11.2022	14	0	0	6
38	Training-ul privind Managementul risurilor în cadrul proiectelor.	15.11.2022	14	0	0	0
39	Masă rotundă cu tematica „Revitalizarea Urbană: provocări, lecții învățate și soluții de implementare eficientă a PRU-urilor”	23.11.2022	4	0	0	15
40	Misiunea KFW în cadrul proiectului ”Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”	06.12.2022	3	3	0	15
41	Evenimentul de inaugurare a proiectului ”Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Călărași”	08.12.2022	3	2	9	14
Vizite peste hotarele țării- nu au fost efectuate vizite.						
1	Vizita de studiu Germania în cadrul proiectul "RO-MD-DE: Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului"	03-07.10.2022	2			4
2	Vizita de studiu Polonia (Dezvoltare regională)	04-10.12.2022	1	9		3
3	Vizita de studiu România în cadrul proiectul "RO-MD-DE: Conectarea companiilor în vederea creșterii exporturilor în sectorul turismului"	24-27.10.2022	3			11
4	Vizita de studiu în Romania, în cadrul proiectului „Suport pentru orașele-poli de creștere”	18-23.07.2022	1	1	0	15
Nr. total activități: 66			Nr. total de participanți ADR Centru: 251			

MONITORIZAREA MIJLOACELOR FINANCIARE PENTRU ANUL 2022

ANEXA 1

Nr. bdul proiectului	Denumirea proiectului	Sursa și mărimea mijloacelor financiare aprobate pe durata implementării proiectului				Mijloace financiare contractate				Cheltuieli efectuate							
		FNDRL		APL		KFW		total		total		FNDRL		APL			
		total	4-5+7+8	total	5	total	6	total	7	total	8	total	9	total	10	total	11
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			
Proiecte DUP 2022-2024																	
Program 1. Competitivitate																	
Domeniul de intervenție 1.3 Sporirea atractivității turistice																	
1	C113009L	Dezvoltarea Grădinii Botanice ca destinație ecoturistică	2.222.222,22	2.222.222,22	100.000,00	0	0	1.999.999,00	1.999.999,00	0,00	0	0	0	0			
		Consolidarea, conservarea și dezvoltarea infrastructurii turistice din cadrul Rezervei Culturale - Naturale Orheiul Vechi	29.000.000,00	29.000.000,00	2.000.000,00	0,00	0	26.739.360,86	26.739.360,86	1.913.565,35	1.913.565,35	0,00	0,00	0			
2	C113010L		26.052.470,00	23.377.193,96	3.411.241,65	2.675.276,04	0	24.586.863,44	24.586.863,44	3.411.241,65	3.411.241,65	0,00	0,00	0			
3	C113039C	Anenii Noi - Hub Național de turism sportiv	17.274.080,72	15.546.672,72	12.088.758,35	1.727.408,00	0	20.833.378,82	20.833.378,82	13.020.764,99	13.020.764,99	12.088.758,35	932.006,64	0			
		Valorificarea potențialului turistic al regiunii de centru a Republicii Moldova (Raioanele Strășeni, Călărași, Nisporeni și Ungheni)	74.548.772,94	70.148.868,90	17.600.000,00	4.402.864,04	0	74.159.822,12	74.159.822,12	16.345.571,99	16.345.571,99	17.413.565,35	932.006,64	0			
Total domeniu de intervenție 1.3			6.776.040,00	7.704.353,88	1.800.000,00	1.071.686,12	0	10.767.808,31	10.767.808,31	49.312,09	49.312,09	48.312,09	0,00	0			
Program 2. Dezvoltare Urbană																	
Domeniul de intervenție 2.3 Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii publice																	
5	C233009	Crearea unei zone de agrement pentru sporirea calității vieții locuitorilor din or. Ialoveni	22.513.180,00	20.261.862,00	6.000,00	2.251.318,00	0	6.000,00	6.000,00	6.000,00	6.000,00	6.000,00	0,00	0			
		Reabilitarea și extinderea anecului magistral Zăgaranca	31.501.050,00	28.339.069,10	1.694.325,18	3.161.980,90	0	30.602.257,87	30.602.257,87	1.694.325,18	1.694.325,18	1.694.325,18	0,00	0			
6	C331017C	Construcția apeductului magistral Săratea Răzeși-Voinescu	62.159.050,00	55.767.980,80	13.344.351,37	6.391.069,20	0	59.736.000,00	59.736.000,00	13.344.351,37	13.344.351,37	13.344.351,37	0,00	0			
		Reabilitarea și extinderea anecului magistral Zăgaranca	3.333.333,33	3.000.000,00	1.372.800,00	333.333,33	0	2.533.440,00	2.533.440,00	1.372.800,00	1.372.800,00	1.372.800,00	0,00	0			
7	C331004C	Imbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția apeductului de interconexiune a rului Prut - s. Măcărești cu apă potabilă a 13 localități din raioanele Nisporeni și Ungheni	3.333.333,33	3.000.000,00	1.700.000,00	333.333,33	0	1.681.392,00	1.681.392,00	1.681.392,00	1.681.392,00	1.681.392,00	0,00	0			
8	C331006C	Sistem de canalizare pentru 7 localități și conectarea la stația de pompare apurare din Strășeni	64.075.070,00	57.667.563,00	8.252.800,38	6.407.507,00	0	60.446.112,65	60.446.112,65	8.252.800,38	8.252.800,38	8.252.800,38	0,00	0			
		Apeduct magistral pentru localitățile Văseni, Ulmu (etapa 3) și Costești, Poldăreni (etapa 4)	46.031.280,00	41.131.848,65	9.229.280,38	4.899.431,35	0	45.306.066,30	45.306.066,30	9.449.588,17	9.449.588,17	9.229.280,38	220.307,79	0			
9	C331007L	Construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație a localităților din lunca râului Prut, raionul Hîncești, Etapa I	18.435.800,00	16.592.220,00	13.138.967,28	1.843.580,00	0	17.875.260,78	17.875.260,78	14.048.995,41	14.048.995,41	13.138.967,28	910.028,13	0			
		Apeduct Prut - Nisporeni, Evacuarea apelor reziduale a or. Nisporeni (etapele II și III) și com. Vărzărești	30.926.170,00	27.833.553,00	3.874.279,41	3.092.817,00	0	31.938.757,76	31.938.757,76	4.546.308,51	4.546.308,51	3.874.275,41	672.033,10	0			
10	C331008L	Sisteme Regionale Apa-Canal - garanția sănătății noastre	2.100.000,00	2.100.000,00	559.800,00	0,00	0	6.103.216,00	-1.227.125,00	559.899,49	559.899,49	0,00	0	0			
		Imbunătățirea nivelului de trai în localitățile raioanelor Călărași și Strășeni prin asigurarea accesului populației la sisteme centralizate de canalizare	555.025.130,00	55.025.130,00	1.808.215,80	0	500.000.000,00	70.650.092,00	2.086.292,00	18.675.023,36	18.675.023,36	1.206.412,03	0	17.468.611,33			
		Imbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția sistemelor de apă potabilă și de canalizare, regionalizarea serviciilor comunale în satele din lunca r. Lapușnița, raionul Hîncești	839.433.396,66	310.719.226,55	54.781.016,80	28.714.170,11	0	500.000.000,00	328.878.595,36	250.984.454,36	73.830.573,87	54.359.583,52	1.802.369,02	17.468.611,33			
11	C11018	Imbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală*	922.768.209,60	388.569.669,33	73.681.016,80	34.188.540,27	0	411.806.025,79	335.911.884,79	92.024.457,96	92.024.457,96	71.821.470,96	2.734.375,66	17.468.611,33			
Total proiecte DUP 2022-2024																	

Director ADR Pavel Trofin
 Șef SMIP Oleg Secricru
 Contabil Șef Natalia Garpan